

SVET POD TRIGLAVOM 6

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

za prebivalce, obiskovalce, prijatelje in podpornike



LJUDJE V PARKU **NARAVA**
REPORTAŽE **KULTURNA DEDIŠČINA**
PARTNERJI **ŽIVLJENJE V PARKU**
INFORMACIJE **NARODNI PARK V SVETU**

SVET TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA POTRDIL POROČILO O DELU TNP ZA LETO 2005

Javni zavod Triglavski narodni park vsako leto pripravi letno poročilo o delu. V njem so dogodki, ki so zaznamovali leto, prednostne naloge in opravljeno delo strokovnih služb, načrtovano v programu dela, ki ga za vsako leto potrdi nadzorni organ parka – svet javnega zavoda TNP. Poleg nadaljevanja dela za pripravo načrta upravljanja, pripravljanja usmeritev za ukrepe na območjih evropskega omrežja Natura 2000 in izvajanja konkretnih del za ureditev Malega informacijskega središča TNP na Bledu so strokovne službe parka za načrtovanje, upravljanje in razvoj parka, za posege v prostor, za kmetijstvo, gozdarstvo in razvoj podeželja, za izobraževanje in naravovarstveno vzgojo, za varstvo in upravljanje prostoživečih živali, za odnose z javnostmi in znanstvenoraziskovalna služba v letu 2005 opravile vrsto nalog na področjih raziskovanja, spremljanja stanja v naravi, izobraževanja, ozaveščanja, urejanja parka za obisk, svetovanja pri posegih v prostor, vodenja obiskovalcev ter dejavnosti v okviru internih in mednarodnih projektov.

Letno poročilo za leto 2005 je согласно sprejel in potrdil svet Triglavskega narodnega parka na svoji 78. redni seji dne 23. 3. 2006. Namen letnega poročila je povzeti opravljene naloge in opozoriti na težave, hkrati pa je izhodišče za oblikovanje programa dela za prihodnje leto. Objavljeno je na spletnih straneh TNP: www.tnp.si.

Tina Markun



(Zlata) pogačica (*Trollius europaeus*) uspeva na vlažnih tleh v vznožjih gora in visoko pod grebeni. Na do 60 cm visokem stebelu navadno raste le en živo rumen cvet z več venčnimi listi, ki so upognjeni in prilegli, kar daje cvetu kroglasto obliko. Razširjena je od Južnih Alp do Hrvaške in Bosne, cveti od maja do julija. Ponekod ji pravijo tudi zlato jabolko, kar je sicer ime ene od slovenskih lilij. Foto: M. Albinini

Reportaža	4
Narava	8
Kultura	10
Po parku	12
Park v svetu	15
Strani za mlade in mlade po srcu	16
Projekti	17
Aktualno	19



TRIGLAVSKI NARODNI PARK

SVET POD TRIGLAVOM

je časopis Triglavskega narodnega parka, namenjen njegovim prebivalcem, obiskovalcem, ljubiteljem in podpornikom.

ISSN: 1581-6664

Uprava Triglavskega narodnega parka

Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled

Tel.: 04/ 578 02 00, faks: 04/ 578 02 01

E-pošta: triglavski-narodni-park@tnp.gov.si; www.tnp.si

Izdal in založil: Javni zavod Triglavski narodni park

Zanj: dr. Marija Markeš

Glavni in odgovorni urednik: Jože A. Mihelič

Tehnična urednica: Marjeta Albinini

Uredniški odbor: Marjeta Albinini, Iztok Butinar, Jelko

Flajs, Alenka Hace, Davorin Koren, Tea Lukan Klavžer,

Tina Markun, Tanja Menegalija, Jože A. Mihelič

Fotografija na naslovnici: Triglav iz Stare Fužine, Jože A. Mihelič

Lektoriranje: Jana Cedilnik

Prelom: Gaya Cerčno

Tisk: Medium d.o.o., Žirovnica

Naklada: 4000 izvodov. Tiskano na okolju prijaznem papirju. Bled, april 2006



Kozolci, ki označujejo mejo parka, so bili postavljeni leta 1981. Foto: M. Albinini

PRED NOVIM ROJSTNIM DNEM TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA, 25 LET TNP (1981–2006)

Ali bi na nagradno vprašanje: »Kaj povezuje Albina Belarja, Ferdinanda Seidla, Frana Jesenka, Angelo Piskernik in Miho Potočnika?« dobili pravi odgovor? Kaj pa, če si pri iskanju rešitve pomagamo še z naslednjimi letnicami: (1906), 1908, 1924, 1961 in 1981? No, tisti, ki to berete, že veste: TRIGLAVSKI NARODNI PARK.

Triglavski narodni park nastaja in se razvija že skoraj sto let. Ima kar nekaj rojstnih dni, ki segajo v navedene letnice. Kaj in kdaj praznovati – to pa je že bolj zahtevno vprašanje. Tako ali drugače okrogle obletnice so praktično vsako drugo leto. Glede na trenutno stanje, ko je priprava novega zakona o TNP ponovno zelo aktualna, pa se obeta še kakšen rojstni dan.

Petindvajset let Zakona o TNP, ki še vedno velja – srebrni jubilej edinega slovenskega narodnega parka – je prav gotovo obletnica tiste vrste, ki smo jo dolžni primerno obeležiti. 24. maja 2006 bomo na Bledu praznovali 25. rojstni dan Triglavskega narodnega parka in v ta namen pripravili strokovni posvet in slovensko akademijo s kulturnim programom. Na strokovnem posvetu bodo ugledni strokovnjaki osvetlili in predstavili like ključnih protagonistov Albina Belarja, Ferdinanda Seidla, Frana Jesenka, Angele Piskernik in Miha Potočnika, ki so od začetka 20. stoletja vsak v svojem času odločilno prispevali k ustanovitvi današnjega velikega TNP-ja.

Prva pobuda za zavarovanje leta 1908 (1906), ustanovitev Alpskega varstvenega parka v Dolini Triglavskih jezer leta 1924 in odlok o ustanovitvi Triglavskega narodnega parka leta 1961 so bila izjemno dragocena dejanja. Utirala so pot k praveemu cilju, velikemu parku v Julijskih Alpah, ki je že desetletja živel v mislih mnogih Slovencev. V šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja so bile opravljene obširne analize in pripravljeni celoviti in plansko obdelani predlogi za razširitev parka. Pri delu so sodelovale mnoge ustanove in številne osebnosti in strokovnjaki. Naj omenimo predvsem takratna Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine ter Zavod SR Slovenije za regionalno prostorsko planiranje, med posamezniki pa je izstopal dr. Miha Potočnik. Zakonski osnutek za Triglavski narodni park so obravnavali že leta 1978, površinsko razširjen in vsebinsko predelan predlog pa je bil kot Zakon o Triglavskem narodnem parku 27. maja 1981 sprejet v takratni Skupščini SR Slovenije.

BRALKAM IN BRALCEM SVETA POD TRIGLAVOM

Triglavski narodni park je naš edini narodni park, razglašen s še vedno veljavnim Zakonom o Triglavskem narodnem parku iz leta 1981. V svojem petindvajsetletnem obdobju je imel vodilno vlogo pri ustvarjanju parkovne politike v državi. V skladu z izkušnjami, ki so izhajale iz prizadevanj za uravnotežanje okoljevarstvenih in razvojnih interesov, so bili postavljeni tudi nekateri temelji za sodobnejši način ohranjanja narave v Sloveniji. Tako so Zakon o ohranjanju narave in nekateri drugi akti o ustanovitvi zavarovanih območij črpali svoje rešitve iz pozitivnih izkušenj in primerov izvajanja Zakona o TNP.

Pri izvajanju zakona so se pokazale tudi težave (npr. pomanjkanje finančnih spodbud za podporo in razvoj dejavnosti, ki so tradicionalne v tem prostoru in s tem pomembne za življenje lokalnega prebivalstva). Zaradi tega je mnogokrat prišlo do nerazumevanja namena in pomena narodnega parka. Dolgoletne izkušnje so pokazale, da bo treba oblikovati nov zakon o TNP, ki bi nadomestil sedaj veljavnega. Tako sem imenoval strokovno skupino za pripravo novega Zakona o Triglavskem narodnem parku, ki je pričela z delom 27. marca letos.

Z novim zakonom želimo zagotoviti moderne pristope, ki bodo še izboljšali učinkovitost varstva, povečali vključevanje drugih sektorjev v parkovno politiko, zagotovili podporo življenju lokalnega prebivalstva ter omogočili prebivalcem in drugim obiskovalcem parka uživanje naravnih in kulturnih vrednot ter rekreacijo v naravi. Prepričan sem, da bomo le skupaj in s sodelovanjem lahko prišli do najboljših rešitev, ki bi narodnemu parku čimprej zagotovile dobro zakonodajo za uresničevanje ciljev, ki smo jih skupaj postavili.

Naj poudarim še, da bo okoljska politika v povezavi z drugimi sektorji storila vse, da se oblikujejo rešitve, ki bodo ljudem v takih območjih, ki so nacionalno pomembna za ohranjanje najvrednejšega naravnega bogastva, zagotavljale z varstvenimi cilji usklajen razvoj, ki bo primerljiv z vsemi drugimi območji v državi. Nikakor ne želimo, da bi se varovanje okolja in še posebej narave uresničevalo le v parkovnih območjih, zunaj njih pa nas to ne bi zadevalo. Parki naj postanejo zgled, kako ravnati z okoljem tudi drugod, zunaj parkovnih meja.

Janez Podobnik, minister za okolje in prostor

Kako naprej?

Nova spoznanja na področju varstva narave v okviru zavarovanih območij ter pregled stanja po 25-letnem upravljanju Triglavskega narodnega parka nedvomno kažejo, da dosedanja ureditev ne ustreza več. Mnoge dejavnosti v sedanjem zakonu o TNP sploh niso omenjene oziroma ni določen način urejanja, mnoga določila je preprosto prehitel čas. Zavedamo se, da je za učinkovito upravljanje narodnega parka potreben drugačen, nov način varovanja narave in kulturne krajine. Ob varstvu je treba v robnem delu parka zagotoviti tudi ustrezne razvojne možnosti za sonaravno, okolju prijazno rabo prostora. Pri sestavi novega koncepta varstva in upravljanja narodnega parka je treba upoštevati izkušnje, domačo zakonodajo, kakor tudi dogovore in trende, ki so del vsakdanjika mednarodne skupnosti. Le tako bo naš TNP deležen pozornosti in spoštovanja ob vsakokratnem praznovanju svojega rojstnega dne.

Martin Šolar

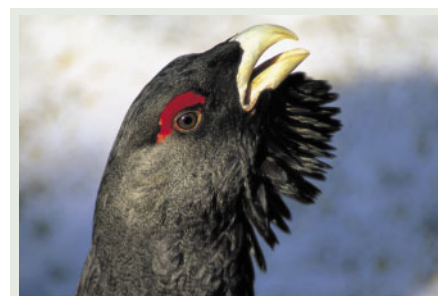


Foto: D. Podlogar

FOTOGRAFIJA NAŠEGA POSTERJA: DIVJI PETELIN (*Tetrao urogallus L.*)

Divji petelin je v Sloveniji trajno zavarovan od leta 1983. Njegov življenjski prostor so stari gozdovi z jasami, poraslimi z jagodičjem, na nadmorski višini 900 do 1200 metrov. Nekdaj številna rastišča v Zgornjesavski dolini, na Mežakli in Pokljuki, v bohinjskih gorah in predelih Trente so danes najbolj ohranjena na Pokljuki. Leta 2005 je bilo v državnem lovišču Triglav 31 aktivnih rastišč.

Miha Marenče

NARAVOVARSTVENA NADZORNA SLUŽBA TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

Parkovni nadzorniki so živa vez med zavarovanim območjem, upravo parka, prebivalci in obiskovalci.



Vodenje obiskovalcev. Foto: M. Šolar

Dolgi pomladni in zgodnje poletni dnevi, prebujajoča se narava, delo na travnikih in gozdovih ter želja po doživetju narave kličejo ljudi v park. Domačini in obiskovalci so tisti, ki jih najpogosteje srečamo »zunaj«, v naravi, v Triglavskem narodnem parku. In koga srečajo domačini in obiskovalci? Naravovarstvene nadzornike – može, ki na svoji razpoznavni sivi obleki nosijo znak Naravovarstvene nadzorne službe TNP. V znaku, ki ga krasijo barve slovenske trobojnice, na skali stoji gams, zadaj je silhueta Triglava in spodaj triglavska roža. Znak ponazarja legendo o Zlatorogu, ki je imel nalogo varovati gorsko naravo. Parkovni nadzorniki s svojim delom nadaljujejo Zlatorogovo poslanstvo.

Naravovarstvena nadzorna služba TNP

V okviru javnega zavoda TNP je organizirana naravovarstvena nadzorna služba (NNS). Naravovarstveni nadzorniki, ki so prepoznavni po službeni obleki z uradnim znakom, skrbijo za dosledno izvajanje zakona o TNP, obveščajo ter opozarjajo obiskovalce narodnega parka in jih za nekatere kršitve lahko tudi kaznujejo. Njihovo delo je vse bolj usmerjeno v sodelovanje, komuniciranje ter ozaveščanje domačinov in obiskovalcev v narodnem parku. Nadzorniki vodijo ljudi ter jim po-

magajo pri najrazličnejših težavah. Poleg tega opazujejo stanje v naravi, beležijo stanje rastlin in živali ter sodelujejo pri široki paleti strokovnih, izobraževalnih in raziskovalnih nalog, ki jih opravlja TNP. Nemalo časa namenijo tudi urejanju parka za obiskovalce. Postavljanje informacijskih znakov, vzdrževanje poti, urejanje počivališč, košnja in s tem ohranjanje značilne kulturne krajine ter skrb za kočje TNP so le nekatera od njihovih del.

Dve tretjini površine Triglavskega narodnega parka sta izločeni kot Lovišče s posebnim namenom Triglav (LPN). V tem delu nadzorniki TNP opravljajo tudi vse naloge v zvezi z upravljanjem lovišča. 12 poklicnih naravovarstvenih nadzornikov tako hkrati opravlja tudi naloge lovskih čuvajev v LPN Triglav.

Naravovarstveni nadzorniki so zelo pomemben del upravljalvske organizacije. Imajo stalen in neposreden stik z naravo in so prvi, ki jih ljudje v parku srečajo. Naravovarstvena nadzorna služba je glavna oblika spremljanja vseh dogajanj, pa naj bodo povezana z naravo ali z obiskovalci in s prebivalci narodnega parka. NNS je podaljšek uprave parka na terenu. Nadzorniki so žive informacijske točke, vir informacij za domačine, obiskovalce ter tudi za pristojne upravljalvske službe. Tako so živa vez med zavarovanim območjem, upravo parka, prebivalci in obiskovalci!

Parkovni nadzorniki v TNP so terensko organizirana služba. NNS je razdeljena na štiri geografsko zaokrožene varstvene oddelke: Bohinj, Pokljuka-Mežakla, Kranjska Gora z Zgornjesavsko dolino in Trenta s Po-

sočjem. Vsak varstveni oddelek ima več varstvenih okolišev – revirjev. V Triglavskem narodnem parku je ta čas zaposlenih 19 nadzornikov. Vsak pokriva svoje območje – varstveni okoliš. Število zaposlenih se zdi veliko, pri tem pa je treba poudariti, da je povprečna velikost varstvenega okoliša skoraj 5.000 hektarjev in da je velik del parka dostopen samo peš. Ob teh dveh podatkih predstava o velikem številu nadzornikov zbledi. V poletni sezoni bi jih potrebovali vsaj še enkrat toliko.

V okviru Naravovarstvene nadzorne službe delujejo tudi prostovoljni nadzorniki. Gre za skupino ljudi, ki so bodisi domačini ali pa so s svojim poklicnim delom ali s prostočasno dejavnostjo povezani s prostorom narodnega parka in imajo posluh ter razumevanje za varstvo narave. Podpirajo naravovarstvene ideje in so v pomoč upravi in poklicnim nadzornikom parka. Udeležujejo se različnih dejavnosti – predavanj, seminarjev, ekskurzij, delovnih in čistilnih akcij – ter sodelujejo





Spremljanje in opazovanje živali. Foto: M. Šolar

pri varstvu in nadzoru v parku.

Na prvi pogled se zdi poklic parkovnega nadzornika zelo privlačen. Narava, sorazmerna svoboda pri delu, hoja v gore ... Delo nadzornikov je res posebno, saj redko razlikujejo med navadnim delovnikom in nedeljo in so v parku tudi ob mokrih, mrzlih in turobnih dneh, pobirajo smeti, prečiščujejo kršitelje, so neredko nemočni pri ukrepa-



Skrb za parkovno infrastrukturo. Foto: M. Šolar

nju. Ali so lahko nadzorniki hkrati policisti, prijazni sogovorniki priletnim gospem, lovski čuvaji, tesarji, ki izdelujejo most čez globoko sotesko, učitelji, informatorji in morda včasih še pisarniški uradniki?

Nadzorniki in obiskovalci

Ob pomembnosti vseh nalog nadzornika pa je prav, da pred poletno sezono, ki je pred vrati, povemo nekaj več o njegovem delu z obiskovalci.

Pred dvajsetimi leti bi si pri omembi dela nadzornikov z obiskovalci predstavljali predvsem to, kako nadzornik strogo opozarja, prijavlja in kaznuje obiskovalce, ki so storili tak ali drugačen prekršek. V zadnjem obdobju pa se je vloga nadzornikov zelo spremenila. Pred skoraj desetimi leti smo v Triglavskem narodnem parku organizirali mednarodno delavnico o parkovnih nadzornikih. V raz-

formirajo – skratka, so na voljo in v pomoč tako domačinom kot obiskovalcem.

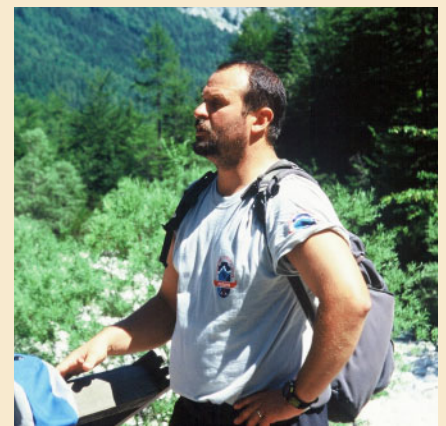
Seveda delo z obiskovalci ni vedno lahko. Nekateri obiskovalci in njihova dejanja si zaslužijo tudi prijavo in kazen. Naj na tem mestu ponovimo, da so naravovarstveni nadzorniki usposobljeni in imajo pravico, da v primeru kršitev ukrepajo, legitimirajo posameznike in lahko za nekatere prekrške izrečejo tudi globo.

Delo nadzornika je zelo raznoliko in za to široko paleto del potrebuje veliko znanja in različnih spretnosti. Morda je prav znanje pravilnega komuniciranja in odnosov z obiskovalci najzahtevnejše. Vendar je v to znanje in delo z obiskovalci vredno vlagati, saj je to dolgoročno najboljša naložba v park in njegovo ohranitev. Struktura obiskovalcev v parkih je zelo različna. Pri delu z obiskovalci in podajanju informacij se je treba prilagoditi različnim ciljnim skupinam – otrokom, mladostnikom, družinam, strokovnjakom, skupinam s posebnimi potrebami, kot so invalidi.

Biti naravovarstveni nadzornik v Triglavskem narodnem parku ni le poklic, temveč je poslanstvo. Nadzorniki TNP ga radi opravljajo, še posebej če so sadovi njihovega dela vidni. Ohranjena narava, mir in spokojnost parka ter zadovoljni ob-razni obiskovalcev pomenijo uspeh in zadovoljstvo,

Martin Šolar, vodja Naravovarstvene nadzorne službe TNP

Mag. Martin Šolar, univ. dipl. inž. gozd. je s TNP-jem povezan od študentskih let, ko je bil »parkovni« štipendist. Zaposlil se je leta 1991, ko je bilo v celotnem javnem zavodu, predvsem pa na takratni upravi v vili Rog, pol manj zaposlenih kot danes. Vodi dve službi - Naravovarstveno nadzorno službo od leta 1996, od leta 2000 pa tudi Službo za načrtovanje, upravljanje in razvoj parka. Kot najstarejši park v Sloveniji, je TNP leta 1981 prvi ustanovil tudi naravovarstveno nadzorno službo (NNS). Z načinom organiziranosti, široko dejavnostjo dela ter sistemom prostovoljne naravovarstvene nadzorne službe je NNS TNP postala vzor drugim našim parkom. Čeprav je Martin po duši »terenec«, ga mesto vodje, raznolikost parkovne dejavnosti in mednarodno udejstvovanje največkrat »obdržijo« pred računalnikom in na sestankih. Dnevi v



parku, v družbi »naših fantov«, kot o nadzornikih največkrat govori sam, so zanj zato še dragocenejši, predvsem pa motivacija za nadaljnje delo.

Marjeta Albinini

pravi je eden od naših nadzornikov v želji, da bi imel čim večje pristojnosti in moč represivnih ukrepov, vprašal nadzornika iz Velike Britanije: »Kaj so vaše največje pristojnosti?« Odgovor: »To, da lahko komuniciram z obiskovalci«, nas je takrat presenetil, danes pa vemo, da je to ena najbolj pravih in učinkovitih metod za delo nadzornika z obiskovalci. Vloga nadzornikov se danes spreminja, to niso le »nadzorniki« v pravem pomenu besede ali policisti, pač pa spremljajo, usmerjajo, pomagajo, in-

to pa je tudi motiv za nadaljnje delo in skrb za ohranitev našega parka.

S tokratno številko časopisa Svet pod Triglavom začnemo s serijo predstavitev naravovarstvenih nadzornikov po posameznih oddelkih. V nadaljevanju se predstavlja oddelek Bohinja, sledijo pa še Pokljuka–Mežakla, Kranjska Gora in Trenta s Posočjem.

Martin Šolar

NARAVOVARSTVENI ODDELEK BOHINJ



Pomlad na planini Lopučnici. Območje, kjer se je leta 1924 rodil TNP. Foto: M. Albinini

Ko je Bog delil zemljo ljudem, pripoveduje legenda, je na koncu, ko je že vse razdelil, opazil skupino ljudi, ki se niso gnali v ospredje, temveč so potrpežljivo čakali na svoj košček zemlje. Ostal mu je le še najlepši del, tisti, ki ga je želel obdržati zase, zato se je odločil, da ga prepusti tem dobrim ljudem. In tako so ga poimenovali po Bogu – Bohinj (Bohinjci pravimo Bogu »Boh«). O tej »nebeški« lepoti, kjer je kraljeval sam Zlatorog, so pisala številna tuja in najboljša slovenska peresa vseh časov.

Naravovarstveni oddelek Bohinj v številkah

Območje Triglavskega narodnega parka je razdeljeno na štiri naravovarstvene oddelke: Trento, Kranjsko Goro, Pokljuko-Mežaklo in Bohinj. Na-



Foto: M. Albinini

naravovarstveni oddelek Bohinj obsega 66 % površine občine (21.660 ha), kar je več kot 26 % površine TNP. V sedmih naseljih (Ribčev Laz, Ukanc, Stara Fužina, Studor, Podjelje, Koprivnik, Gorjuše) živi 1250 prebivalcev, kar je 57 % celotnega prebivalstva v TNP. Glede na fizično razsežnost in razmeroma majhno število prebivalcev je Bohinj ena od najredkeje naseljenih občin v Sloveniji. To je v veliki meri posledica tega, da občina obsega dobršen del TNP.

Od Norika do srčnih mož in rojstva TNP

Visoko vrednost teh krajev so spoznali že v preteklosti in jih varovali na različne načine.

Poleg tega, da je TNP sam pomembna turistična privlačnost Bohinja, je v tem prostoru mogoče najti veliko naravnih in kulturnih vrednot, ki privlačijo obiskovalce z vsega sveta in so hkrati zanimive za izlete, ogleda, preživljanje počitnic.

Ti kraji so zgodovinsko izredno pomembni in zanimivi. Arheološke najdbe potrjujejo, da so prva naselja nastala v 7. stoletju pred Kristusom. Do 4. stoletja je Bohinj spadal v rimsko provinco Norik in prav jeklo iz teh krajev je bilo zelo cenjeno. Rimski pesnik Ovidij je zapisal, da je najtrše jeklo skovano v noriških ognjih.

Čeprav so fužine in železarstvo v stoletjih izkusili različna, bolj in manj uspešna obdobja, se je železarstvo v Bohinju razvijalo do 7. oktobra 1890,

ko je pogorela fužina pri Bohinjski Bistrici; to je pomenilo nenaden konec tisočletne tradicije železarstva v Bohinju.

Z bohinjskim železarstvom je povezan tudi prvi vzpon na Triglav, 26. avgusta 1778, takrat najvišji in najzahtevnejši osvojeni vrh v Alpah, ki ga je opravila četverica »srčnih mož« po zamisli in ob spodbudi barona Žige Zoisa. Pred sto leti so pod Crno prstjo v Bohinju zgradili prvo planinsko kočo Slovenskega planinskega društva (Orožnova koča). Prvo pobudo za ustanovitev Naravovarstvenega parka nad Komarčo je leta 1906 dal dr. Albin Belar. Njegovo, za tisti čas izjemno, vendar pa prezgodnjo zamisel so uresničili leta 1924. Z najemom 1.400 hektarov zemljišča v dolini Triglavskih jezer so za dvajset let razglasili Alpski varstveni park nad Komarčo, predhodnika današnjega TNP. Bohinj je torej doživel pionirski čas slovenskega alpinizma, gorskega vodništva, planinstva in naravovarstva.

»Bohinjski« nadzorniki – kdo smo in kaj delamo

V oddelku nas je zaposlenih pet naravovarstvenih nadzornikov, od tega eden polovično: Peter Belhar – vodja oddelka, Janez Grašič, Jože Hodnik, Franci Štros in Boštjan Podgornik.

Trije opravljamo tudi lovsko-upravljalvske naloge v treh okoliših: Dedno polje (4.920 ha) – Franci Štros, Krstenica (2.895 ha) – Jože Hodnik in Komna-Vogel (5.770 ha) – Peter Belhar.

Nadzorniki postavljamo in vzdržujemo parkovno infrastrukturo ter vzdržujemo in oskrbujemo 14 objektov (koč) v sredogorju in visokogorju, večinoma nedostopnih s prevoznimi sredstvi. Koče so glede na lego, namen, dostop, obisk in potrebe TNP različno vzdrževane in opremljene. Nekatere občasno oddajamo in v njih je skupaj povprečno več kot 1000 nočitev na leto. Najbolj obiskane so koče na planini Laz (dve koči), Dednem polju, Krstenici (dve koči), Vogarju, Komni, Velem polju (dve koči) in pri Savici. Za potrebe nadzora uporabljamo še koče pri Triglavskih jezerih, na Vojah in na Melu. Koča na Lopati (Vogel) je bila zaradi dotrajanosti pred leti podrt, čeprav bi bila za nadzor nujno potrebna.

Sodelujemo tudi pri delovnih akcijah, pri košnji grbinastih travnikov, čiščenju planinskih pašnikov, pobiranju smeti ...

Janez Grašič in Peter Belhar sva usposobljena tudi za vodenje obiskovalcev. V prihodnje naj bi bilo vodenje poleg nadzora in varstva ter upravljanja prostoživečih živali eno od prioriteten del. Doslej smo največkrat vodili na Pršivec, v korita Mostnice, na Voje in na Vogel.

Prebivalci Bohinja, ki živijo na območju TNP od turizma, kmetijstva in gozdarstva kot gospodarskih dejavnosti, postopoma razvijajo pozitiven

odnos do TNP ter do svoje enkratne naravne in kulturne dediščine. Možnosti za razvoj kmetijstva (živinoreje), gozdarstva, lova so določene z naravnimi danostmi Bohinja, ki leži predvsem na gorskem in visokogorskem območju. TNP izvaja številne razvojne programe trajnostnega oz. bio-

loškega kmetovanja, pomaga pri oživljanju pašnih planin in ohranjanju sirarstva ter se poleg varovanja naravne dediščine parka zavzema za varovanje značilne kulturne in ekonomske dediščine tega območja.

Zbiramo podatke in izvajamo monitoring za

ATV in terenski motorji ter terenski avtomobili; skoraj ni predela, ki bi ga vozniki obšli.

Veliko je nepotrebnih preletov vseh vrst zračnih plovil, največkrat helikopterjev in aerotaksijev, katerih piloti za doseg vtisa na potnike ne letijo skladno s predpisi (prenizko, nad naselji, plašijo

Naši »Bohinjci«

Peter Belhar je vodja Naravovarstvenega oddelka Bohinj. Kot nadzornik je zaposlen v TNP od konca leta 1999, pokriva pa območje varstvenega okoliša Vogel-Komna, to je zahodno od Bareče doline, preko Vogla in Mela vse do Komne in Lopučniške doline, v dolini pa predvsem območje pod Voglom, Ukanc in slap Savice. Odgovoren je tudi za izvajanje lovsko-čuvajske službe na tem območju. Peter je tudi planinski vodnik.

Janez Grašič, nadzornik, ki ga na obhodih najpogosteje vidimo s psom, je v TNP prišel leta 1996. Poudarek njegovega dela je predvsem naravovarstvo. Odgovoren je za območje Doline Triglavskih jezer, pomaga pri nadzoru v Fužinarskih planinah, pokriva pa tudi območje Bohinjskega jezera, Rudnice, Uskovnice in Podjelj. Janez je opravil tečaj za planinskega vodnika.

Jože Hodnik, Luš s Stare Fužine, je s Triglavskim narodnim parkom povezan dolgo vrsto let. Že leta 1988 je postal prostovoljni nadzornik, v devetdesetih je občasno delal kot sezonski nadzornik. Od leta 1998 je redno zaposlen kot naravovarstveni nadzornik, odgovoren za revir Krstenica, kjer opravlja tudi lovske naloge. Območje njegovega dela so Voje, vzhodni del Fužinarskih planin s Krstenico ter Bohinjsko jezero in Zgornja bohinjska dolina.

Franci Štros, Černetov s Stare Fužine, je s parkom in z delom nadzornika povezan že vse življenje, saj je delo lovškega čuvaja in nadzornika opravljal tudi njegov oče Franc. Franci je leta 1995 pristopil k prostovoljni naravovarstveni nadzorni službi, bil poleti večkrat sezonsko zaposlen, od leta 2002 pa je odgovoren za naravovarstveni nadzor in lovske naloge v varstvenem okolišu Dedno polje. Fužinarske planine – od Ovčarije, Dednega polja, Laza do Vogarja – so njegov drugi dom, v dolini pa pokriva še severno obalo Bohinjskega jezera in del Ukanca pod Komarčo.

Najmlajši član ekipe nadzornikov v Bohinju je **Boštjan Podgornik** z Bohinjske Bistrice. Leta 2002 je postal prostovoljni nadzornik, dve leti kasneje je začel s sezonskim delom, od leta 2005 pa je redno zaposlen v NNS. Pokriva območje Spodnjih Bohinjskih gora in je v pomoč kjerkoli v oddelku, posebej v visokogorju od Vogla do Komne in Doline Triglavskih jezer.

Martin Šolar



Nadzorniki Naravovarstvenega oddelka Bohinj, od leve proti desni: Jože Hodnik, Peter Belhar, Boštjan Podgornik, Janez Grašič, Franci Štros. Foto: R. Pekovec

strokovne službe TNP, predvsem za Službo za posege v prostor. Slednje je razlog mnogih sporov z investitorji, ker smo pri izvajanju zakona dosledni. Na območju Bohinja je približno 700 počitniških bivališč, med katerimi so tudi nelegalne gradnje, ki niso v skladu s predpisi o pogojih gradnje in prenove obstoječih gradenj na območju TNP. Lastniki počitniških hiš sestavljajo posebno družbeno kategorijo, ker niso niti turisti niti stalni prebivalci kraja in se običajno uvrščajo v višji družbeni in ekonomski razred. Pri delu opažamo, da so domačini v primerjavi z investitorji zunaj Bohinja v neenakem položaju.

Pri svojem delu srečujemo obiskovalce predvsem v poletni sezoni, ko jih je največ. Opažamo, da se njihova ozaveščenost izboljšuje, nekaterim posameznikom pa še vedno ni jasno, da s svojim, do narave neprijaznim ravnanjem delujejo moteče. Če so vremenske razmere dobre, je tudi pozimi v gorah veliko obiskovalcev, tako da sezona traja vse leto.

Poleg motoriziranih so najbolj nedisciplinirana kategorija obiskovalcev lastniki psov; večina (90 %) imajo pse spuščene in tako s svojim ravnanjem vnašajo v naravo nemir ter motijo druge obiskovalce tudi s puščanjem pasjih iztrebkov in kopanjem psov v jezerih.

Veliko je množičnih prireditvev s programi, ki niso primerni ne po vsebini, namenu, načinu izvajanja, izbiri lokacije in trajanju. V ta sklop spadajo nekatere športne prireditve, ki se praviloma končajo izredno bučno, parkovnemu okolju neprijemno (hrup, smeti, pijančevanje, zelo glasna glasba) – predvsem jadralni padalci, potapljači, gorski kolesarji.

Pozimi so poglavje zase motorne sani, poleti

živali ...).

Pogosto nas povabijo, da svoje delo predstavimo mladim in mlajšim – v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, v času pouka, na taborih, na terenu. Predvsem otroci nam dajejo priznanje za naše delo in hkrati spodbudo za naprej, občutek, da delo, ki ga opravljamo, ni zaman.

Pri različnih akcijah sodelujejo prostovoljni nadzorniki TNP, nekateri pa pomagajo z informacijami, zbiranjem podatkov, s pobudami ...

Dobro sodelujemo s prebivalci, lokalnimi in agrarnimi skupnostmi, občino, med društvi pa z lovskimi družinami. Na območju TNP v Bohinju delujejo LD Bohinjska Bistrica, LD Nomenj-Gorjuše in LD Stara Fužina. V letu 2005 smo izvedli skupno delovno akcijo čiščenja zaraščanja na planini Suha. Prvič smo sodelovali v tako velikem številu nadzorniki, prostovoljni nadzorniki, člani pašne in agrarne skupnosti Savica-Polje, lovci LD Stara Fužina, prijatelji turnega smuka Rodica, ZGS KE Bohinjska Bistrica in lastniki objektov na planini.

Več sodelovanja in razumevanja pričakujemo od planinskih društev, ki jih je na našem območju veliko – po številu članstva in po številu planinskih postojank.

Nova pisarna oddelka

Za boljše delovne razmere ter interne sestanke urejamo oddelčno pisarno v Stari Fužini 38, kjer bodo domačini ali obiskovalci hkrati lahko dobili hitreje in boljše informacije, strokovne nasvete, se z nami pogovorili.

Boljše delovanje oddelka pomeni boljše delo Naravovarstvene nadzorne službe in TNP ter je zanimiv izziv za prihodnost.

Peter Belhar

BOTANIČNI VRTOVI V TNP

Botanični vrtovi imajo izjemen raziskovalni, izobraževalni, pa tudi sprostitveni pomen. Obiskovalci lahko na enem kraju spoznajo veliko rastlin in se obenem nadihajo svežega zraka. Za urejene in raznolike vrtove je potrebno veliko truda. Večina rastlin je iztrgana iz svojega okolja in za uspevanje v vrtovih jim je treba ustvariti podobne pogoje kot na njihovem naravnem rastišču. Prst, vlaga in svetloba so le nekateri dejavniki. Posebno težko je gojiti alpske rastline na nizkih nadmorskih višinah, saj nekatere spremenijo svoj prvotni videz ali niti ne uspevajo. V Triglavskem narodnem parku sta urejena dva vrtova: v Trenti in na Velem polju. Slednji je tudi edini, kjer vse rastline lahko občudujemo v njihovem naravnem okolju.

Tanja Menegalija



Foto: M. Albinini

OSEMDESET LET ALPSKEGA BOTANIČNEGA VRTA JULIANA V TRENTI

Juliana je prvi alpski botanični vrt v naravnem okolju na slovenskem ozemlju. Letos mineva že častitljivih osemdeset let od njenega nastanka!

Leta 1926 je vrt ustanovil tržaški posestnik in trgovec Albert Bois de Chesne (1871–1953). Ustanovitelj je poskušal rastlinam ustvariti podobne življenjske razmere, kot jih imajo v naravi. Z nasveti mu je pomagal planinski prijatelj dr. Julius Kugy. Sprehod po vrtu naj bi bil sprehod iz dolin na vrhove naših gora.

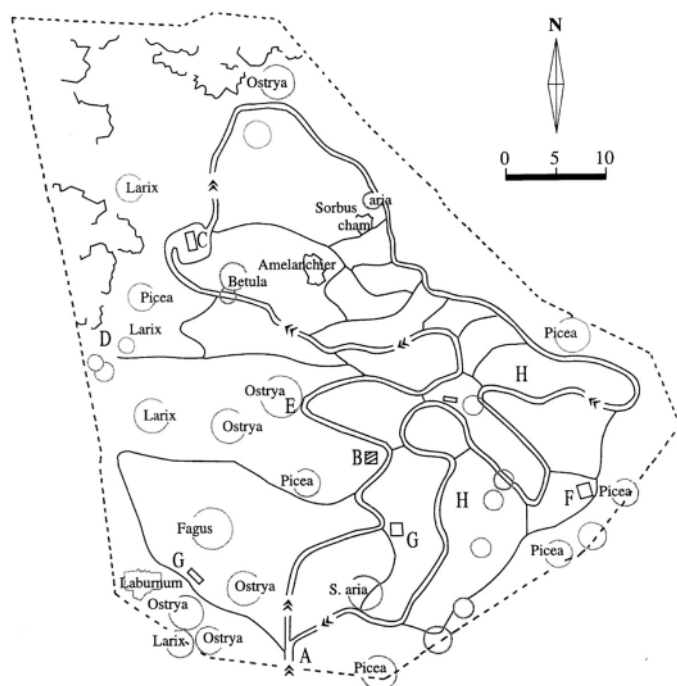
Vrt leži v Trenti na slikovitem pobočju Kukle v bližini cerkvice sv. Marije na nadmorski višini približno 800 m. Nekaj deset metrov nižje teče Soča. Juliana

meri 2572 m². Namenjena ni samo botanikom, ki se poklicno ukvarjajo z rastlinstvom, ampak vsem obiskovalcem, ki so jim pri srcu gore in narava.

Ko je bila po drugi svetovni vojni Primorska priključena Jugoslaviji, lastnik ni mogel več skrbeti za vrt. Skrb zanj so najprej prevzeli slovenski botaniki pod strokovnim vodstvom dr. Angele Piskernik. Leta 1951 so ga zavarovali. Nekaj let je Juliano vzdrževal Prirodoslovni muzej Slovenije, dokončno pa jo je prevzel leta 1962.

V vrtu je največ rastlin z Julijskih Alp, s Furlanskega hribovja, s kraških košenic, nekaj tudi s Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp. Levo od vhoda so posajene tuje, ki v Sloveniji sicer ne rastejo.

Zaradi nizke nadmorske višine in zaradi močnega vpliva sredozemskega podnebja, ki prihaja po dolini Soče, mnoge visokogorske rastline v Juliani



Načrt Juliane. Prirejeno po Cirilu Jegliču: Alpski vrt Juliana v Trenti, 1963.



Albert Bois de Chesne, njegova hčerka Olga in dr. Julius Kugy na Belvederu v vrtu leta 1939. Fotografijo nam je posodila Olga Bois de Chesne.

slabo uspevajo. Treba je bilo veliko truda in ljubezni, da je vrt zrasel in da živi že osem desetletij.

V Juliani uspeva približno 600 različnih vrst rastlin. Med njimi najdemo tudi take, ki rastejo samo pri nas. Od drugih alpskih botaničnih vrtov po Evropi se razlikuje prav po pestri mešanici alpskih in kraških rastlin.

V Juliani nikoli ne vidimo vseh rastlin naenkrat, vedno pa nas razveseli vsaj nekaj cvetic.

»Tako je, kot da bi se vsa presunljiva lepota Trente zbrala prav tukaj, da bi gorskemu vrtiču nudila primeren okvir. Naj dobre zvezde vselej bedijo nad njim.« (Julius Kugy: Delo, glasba, gore)

Dr. Nada Praprotnik, Prirodoslovni muzej Slovenije

Alpski botanični vrt Juliana je odprt od 1. maja do 30. septembra vsak dan od 8.30 do 18.30.

Druge informacije o vrtu lahko dobite na naslovu:

Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, 1000 Ljubljana.

Tel.: 01/241 09 40; faks: 01/241 09 53; e-pošta: uprava@pms-lj.si;

spletna stran: <http://www2.pms-lj.si/juliana/juliana.html>

HACQUETOV BOTANIČNI VRTEC NA VELEM POLJU



Velo polje pozimi. Vrtec se nahaja na poraščeni vzpetini nad Vodnikovim domom. Zadaj Bohinjska vratca, desno Tosc. Foto: M. Albinini

Na poti od Vodnikove kočice proti Bohinjskim vratcem se nekaj deset metrov nad kočico na desno odcepi ozka stezica. Pripelje nas do starega votlega macesna, ob katerem je spominska plošča Baltazarju Hacquetu, prvega raziskovalca naših Alp. Leta 1978, ob 200. obletnici prvega vzpona na Triglav, je na tem mestu Komisija za varstvo narave in Gorske straže pri Planinski zvezi Slovenije uredila botanični vrt in ga poimenovala po slavnem raziskovalcu. Izjemna pestrost terena omogoča, da na majhni površini uspeva skoraj 140 vrst alpskih rastlin. Označene so s tablicami, na katerih so znak Gorske straže ter slovensko in latinsko ime. Pot se nad ploščo rahlo vzpne in nas skozi grmičje rododendrona in rušja, okoli katerega se ovija alpski srobot, pripelje na predel s svišči, mastnicami, veleso, kosmatinci, ranjakom ter še mnogimi drugimi rastlinami alpskih travnikov. Tam za trenutek posedimo na klopici in pod nami se odpre pogled na planino, nad nami pa se dviguje ostenje Vernarja. Zatem se pot spusti v malo dolinico, kjer se dolgo obdrži sneg in še v zgodnjem poletju lahko vidimo alpske zvončke. Na ogromnem balvanu se med razpokami skrivajo kamnokreči, zoisove in trebušaste zvončnice, na melišču pod Toscem pa so pogoste alpske madronščice in julijski mak. Pot je krožna in v dobri uri lahko spoznamo večino alpske flore.



Spominska plošča v botaničnem vrtcu. Foto: J. Dobravec

Tanja Menegalija

ALPSKI KOZOROG (*CAPRA IBEX*)

Obiskovalci visokogorja v Triglavskem narodnem parku se neredko srečamo z alpskimi kozorogi, ki se človekove bližine prav nič ne boje. To je tudi vzrok, da so jih v Alpah sredi 19. stoletja skoraj iztrebili. Preživele so le v Gran Paradisu. Od tu so jih leta 1964 naselili v Julijske Alpe. Prvih petnajst kozorogov obeh spolov so spustili v dolino Zadnjice v Trenti. Danes se te mogočne in simpatične živali največ zadržujejo na



Foto: J. Kočan

Kriških podih, okoli Sovatne in Pihavca, na grebenu Lepih špic ter nad dolino Bavšice.

Kozorog ima močno in tršato postavo. Rogove imata oba spola, le da so pri kozlu veliko daljši in močnejši, njihova sprednja površina pa je močno grbava. Dlaka je rdečkastosiva, pozimi pa rumenkastosiva. Odrasli samci so težki okoli 100 kg, koze pa so polovico lažje.

Kozorogi živijo v tropih, kozli pa so samotarji. Tropom se pridružijo v času prska, decembra in januarja. Koza navadno skoti enega do dva mladiča. Življenjska doba kozorogov je do 17 let.

Kozorogov življenjski prostor so odprti predeli visokogorja nad gozdno mejo. Pozimi se spustijo tudi niže do gozdov. V skalnem svetu so neverjetno gibčni in spretni. Prehranjujejo se na gorskih traviščih s travami, zelišči in lišaji, zlasti v zimskem času tudi z iglavci in listavci.

Naravnih sovražnikov kozorogi skoraj nimajo. Zato pa jih pestijo gamsje garje. To so kožni zajedavci, ki pri napadeni živali vedno povzročijo smrt. Za gamsjimi garjami obolevajo le gamsi in kozorogi. Zaradi te bolezni so izumrli kozorogi, ki so bili naseljeni koncem 19. stoletja na Ljubelju. Preživele so le posamezne živali. Ali čaka podobna usoda tudi »triglavske« kozoroge? Leta 1998 smo jih v državnem lovišču Triglav našli 364, lansko leto pa le še 136. Mnenja o tem, da bi kozoroge ponovno doselili, so deljena. Vprašanje je, ali jih je etično in biološko smiselno naseljevati na območja, kjer so stalno prisotne gamsje garje.

Miha Marenče

KULTURNA KRAJINA V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

2. del

Uvodni predstaviti kulturnih krajin v prejšnji številki časopisa sledi zapis o razvoju in spremeni-ju kulturnih krajin.

Kulturne krajine so prostorsko zaokrožena območja, ki jih v veliki meri odlikuje ravnovesje naravnih in s človekovim delom ustvarjenih vrednot.



Planina Kuhnja pod Krnom

Za Triglavski narodni park so značilne kulturne krajine, v katerih prevladujejo naravne, tudi ekstremne danosti. Človek, ki je našel tu svoje bivalno in delovno okolje skozi generacije – od časov nabilalništva, lovstva, gorskega pašništva, železarstva z rudarjenjem, oglarstvom in apnarstvom, stalne poselitve do današnjega obdobja turizma – jim je vtisnil svoj pečat. Tako so na celotnem območju parka, katerega dve tretjini pokrivajo gozdovi, planine, grbinasti travniki, razložena poselitve na dnu alpskih dolin, manjša poselitvena jedra različnih naselbinskih tipov, značilna stavbarska dediščina in poljska razdelitev. V odprtem prostoru pa vidimo tudi številne podporne zidove, kašte, mire, ograde, terase, brvi, s katerimi si je človek olajšal življenjske razmere, ali znamenja, mulatje-re, grobišča, strelske järke, objekte in ureditve na frontnih črtah in v zaledju, ki opominjajo na žalostno zgodovinsko obdobje.

Med kulturnimi krajinami izstopajo še posebej vredne, ki jih zaradi njihove pestrosti, harmoničnosti, vidne izpostavljenosti, stavbnih členov simbole, zgodovinske pogojenosti in doživljajske

vrednosti imenujemo izjemne krajine. Imajo velik pomen in so prepoznavne tudi v širšem merilu. Pojavnost izjemnih kulturnih krajin, ki nimajo zagotovljenega normativnega varstva, je v narodnem parku veliko. To so planine Viševnik, Javornik, Laz, Dedno polje, Zajamniki, Sleme in Za Skalo,



Planina Viševnik v Fužinarskih planinah

KULTURNA DEDIŠČINA

Varstvo nepremične in premične kulturne dediščine ureja Zakon o varstvu kulturne dediščine, ki med kulturno dediščino prišteva arheološka najdišča in predmete, naselbinska območja (zlasti stara mestna in vaška jedra), oblikovano naravo in kulturno krajino, pa tudi stavbe ali samo njihove dele ali kar skupine stavb umetnostne, zgodovinske ali tehnične pričevalnosti. Med kulturno dediščino uvršča tudi stavbe in druge predmete, ki so v zvezi s pomembnimi osebami in dogodki naše politične, gospodarske in kulturne zgodovine. Pojem kulturne dediščine je širok. Sem sodijo še arhivsko in knjižnično gradivo, pa predmeti po vsebini različnih pomenov, ki izpričujejo zgodovinska dogajanja na Slovenskem.

Kulturna dediščina lahko pridobi status kulturnega spomenika. Tista s posebnim ali izjemnim pomenom lahko dobi status državnega spomenika. Dediščina, ki je posebnega pomena za lokalno območje, pa ima status spomenika lokalnega pomena.

Po svojih lastnostih so spomeniki predvsem arheološki, zgodovinski, umetnostnozgodovinski oz. umetnostni in arhitekturni spomeniki, naselbinski spomeniki, etnološki spomeniki, tehniški spomeniki, spomeniki oblikovane narave in kulturna krajina.

Z vzdrževanjem in obnavljanjem dediščine naj bi ohranjali njene lastnosti, z vključevanjem dediščine v prostor in življenje pa uresničevali



Leseno znamenje v obliki stebra v vodi, na katerem je hišica s kipoma sv. Janeza Nepomuka in sv. Florjana, Grabče pri Zgornjih Gorjah

njeno kulturno funkcijo.

Čeprav zakon vsakomur in v vseh okoliščinah nalaga skrb za ohranjanje in varovanje kulturne dediščine, se pogosto v vsakdanjem življenju in okoliščinah niti ne zavedamo, da pred nami izgineva ali propada. Nema lokdaj pa jo posamezniki, ki se ne zavedajo njene izjemnosti in vrednosti zanje in za širšo skupnost, poškodejo ali celo uničijo.

Besedilo in foto: Tea Lukan Klavžer

naselja Studor s toplarji, Bavšica, Log pod Mangartom in Strmec ter manjša območja ostalin iz prve svetovne vojne.

Med naravnimi krajinami pa je mogoče izpostaviti gorske skupine v osrednjih Julijcih (Triglavsko pogorje, Martuljkova skupina), Mangart, Krnsko pogorje, Jalovec, območja visokogorskih jezer (dolina Triglavskih jezer, Kriška jezera, Krnsko jezero) in zatrepce alpskih dolin.

Glede na različen splet in stanje sestavin fizičnega okolja lahko za posamezne krajske enote ugotovljamo njihove značilnosti, izjemnost, redkost, njihovo ohranjenost, pričevalnost ali pa tudi degradiranost. Zavedati se je treba, da je kulturna krajina ob preudarni rabi naravnih virov razmeroma stabilna, obenem pa se nenehno spreminja. Vzrok je v naravnih prvobitnih procesih, ki v alpskem gorskem svetu prevladujejo – od zaraščanja kmetijskih površin, erozijskih in akumulacijskih procesov do hudourniškega delovanja vodotokov, plazov, vetrolomov, požarov ali potresov. Še posebej pa je pri preurejanju prostora »uspešen« človek. Z demografskimi spremembami, spremembami bivanjskih in gospodarskih razmer, spremembami ali opuščanjem kmetijske proizvodnje ter vnašanjem novih dejavnosti v prostor, kot so infrastrukturni sistemi, turizem in rekreacijske ureditve, smo v zadnjem obdobju priča obsežnim spremembam.

Poznavanje značilnosti in drugačnosti krajine je zato še posebej pomembno pri ovrednotenju razlike med sedanjim in zelenim stanjem prostora. Od tega je odvisna tudi uspešnost nadaljnega ohranjanja ali/in razvoja posamezne kulturne krajine.

Besedilo in foto: Igor Zakotnik

DR. HENRIK TUMA (1858–1935)

Tokratni prispevek o zanimivih ljudeh, ki so neposredno ali posredno vplivali na nastanek TNP in razvoj njegovih vsebin, govori o Henriku Tumi, doktorju prava, sodniku, odvetniku, politiku, narodnemu poslancu in buditelju, ljubiteljskemu slavistu in znanstvenemu etimologu ter alpinistu.

Odnos med naravo in človekom je bil vseskozi temelj njegove znanstvene razprave o alpinizmu, alpinizem pa po njegovem prepričanju do tedaj najintenzivnejša usmeritev kulturnega človeka k naravi. Vprašanje, ali je alpinizem šport ali ne, je zmeraj delilo alpiniste na estete in etike. Tuma se je zavestno opredelil med slednje. Bil je najznačilnejši in najpopolnejši slovenski alpinist svojega časa, ki so ga zelo cenili tudi plezalci sosednjih alpskih dežel. S pristopi na Kanin in bohinjske gore je bil v svojem času naš edini zimski alpinist, znanih pa je tudi veliko prvenstvenih pristopov od Jerebice do Loške stene, Pelcev, Mangarta, Prisanke in Triglava. Na kongresu UIAA leta 1934 je bil osrednja osebnost, pa ne le zaradi tega, ker je tekoče govoril jezike vseh držav udeleženk, temveč zato, ker je bil – osebnost. Največja veljava dr.

Henrika Tume, alpinista, pa ni v izjemnih plezalnih vzponih, ki bi premikali meje možnega. Pomen in razvoj alpinizma, knjiga, ki je temeljno znan-



Dr. Henrik Tuma, teoretik alpinizma, alpinist, zapisovalec gorskih imen. Vir: Lovšin E., Hribar S., Potočnik M. 1979. Triglav, gora in simbol. Mladinska knjiga.

stveno in filozofsko delo o alpinizmu, postavlja dr. Henrika Tumo v svetovni alpinistični vrh.

Nadvse pomembno je tudi njegovo znanstveno delo na področju imenoslovja Julijskih Alp, ki je temelj njihovega slovenskega poimenovanja ter kaže na narodnobuditeljski duh, ki je bil najmočnejša stalnica v življenju dr. Tume. Ker je največ časa živel in delal na Primorskem, ga imajo Primorci za svojega, čeprav je bil rojen v Ljubljani. V njihovi trdni narodni zavesti je čutiti veliko Tumovega zavzetega in vztrajnega dela ter neomajnosti.

Po duši je bil učitelj, kar je tudi postal in bi verjetno ostal, če ga ne bi odslovili zaradi javne izjave, da bo avstro-ogrsko cesarstvo razpadlo, če slovanski narodi v njem ne bodo dobili večje veljave. Če upoštevamo kasnejše zgodovinske dogodke, nam postane jasno, da je cesarstvu želel le dobro. Po tem dogodku je odšel študirat na Dunaj in postavil temelje za svoje kasnejše delo, s katerim se je zapisal med velikane v zgodovini slovenskega naroda.

Jože A. Mihelič

PUSTOVANJE V DREŽNICI

Starosvetno pustovanje sodi med posebne znamenitosti Drežnice. Po etimološki vrednosti ga lahko primerjamo s ptujskim kurentovanjem; po svoje pa je še zanimivejše, saj se doslej ni spremenilo v turistično atrakcijo, ampak se še vedno dogaja kot prvobitna ljudska dramatika.

Drežnica že stoletja živi svoje posebno življenje, zato so se ohranili številni običaji, ki jih vsak rod neguje z veliko ljubeznijo, zato je v vasi tudi na navaden dan mogoče občutiti njeno domačnost. Podoba lepe in na moč samorasle Drežnice poudarja silno alpsko ozadje Krna in blagi dah Mediterana, ki ga čutimo v zraku, v bujnem rastju ter v značilni kobariški arhitekturi. Mogočna gora drži vse drežniške vasi dobesedno v naročju, prepadni rob terase na levem bregu Soče pa ustvarja ostro mejo z drugimi naselji na Kobariškem.

Prvi znani zapisi so iz leta 1324, vas pa se je



najmočnejše razvila pod vplivom oglejskega patriarhata, kajti benediktinci so ljudi učili kmetovati in predelovati mleko. V času, ko so se na Drežniškem preživljali večinoma z rejo drobnice, je najverjetneje nastala tudi zoomorfna (živalska) maska »ta grd'ga«, najpomembnejša maska v Drežnici. Leseeni obraz je izdelan iz istim orodjem in v isti drž

*Cin, cin, cin Drežnica, kje so kozice?
Gori na skalici, kjer ni vodice.
Pojdite ponje, da ne pridete objnje.*

*Sončece sije, dežek pa gre,
mlinar pa melje brez vsake vode.*

*Deklica šivala vse brez šivanke,
hlapec brez noge pa skače čez planke.*

(Ljudska iz Drežnice)

mojstra kot nekdanj edino obuvalo, cokle. Grozljiv izraz dosežejo s poudarjenim nosom, gobcem in očesnimi odprtini, dodanimi rogovi ovnov, kožuhovino in grobo črno, rdečo in belo poslikavo. »Ta grdi« skupaj s cigajnarji simbolizirajo trdovratnost zime, njene dolge mrzle noči in pomanjkanje (zdi se, da so v letu 2006 zelo uspešni), »ta lepi« s petelinarjem in Rezjanom pa hodijo v sprevodu od hiše do hiše, zaigrajo in zaplešejo, zaželi-jo vse dobro in prejmejo darove. To je obredni dar in Bog pomagaj hiši, ki bi ne hotela dati ničesar.

Ne glede na vsako leto večji turistični obisk ostaja Drežnica pri starem pustnem običaju, ki ga smejo izvajati le »pobi«. Z njim vas nemoteno živi naprej svoje večstoletno življenje ter z neprikritim ponosom uživa ob domiselnih norčijah prekipeva-joče energije mlade generacije.

Besedilo in foto: Jože A. Mihelič



TRIGLAVSKI NARODNI PARK JE IZVORNO OBMOČJE REJE CIKASTEGA GOVEDA

V zadnjih dveh stoletjih sta se v Sloveniji izoblikovala dva tipa cikastega goveda, tolminska in bohinjska cika; slednja se je na ravninskem delu Gorenjske imenovala tudi gorenjsko cikasto govedo.

Cika je zaradi nizke rasti in teže zelo primerna za rejo v hribovitem svetu. Izredna prilagodljivost, odpornost ter čvrsti parklji ji omogočajo pašo v težjih gorskih razmerah. Glede na manjši okvir ima tudi potrebe po osnovni voluminozni krmi manjše kot druge, proizvodno intenzivnejše pasme.

Danes je v Sloveniji še približno 500 krav cikaste pasme. Kmetijski strokovnjaki se trudijo poiskati osnovni izvor te pasme brez primesi drugih pasem. Precej živali je namreč križanih z avstrijsko pinggavsko pasmo. Pred leti je bilo ustanovljeno tudi Društvo za ohranjanje cikastega goveda v Sloveniji, ki združuje interese vseh rejcev cikastega goveda v Sloveniji.

S povezovanjem vseh, ki si prizadevajo za ohranjanje cikaste pasme, v Sloveniji lahko pričakujemo boljše čase tudi za našo ciko. Več o ciki in prizadevanjih za njeno ohranitev tudi na območju TNP pa v naslednji številki Sveta pod Triglavom.

Davorin Koren



Na planini Viševnik okoli leta 1960. Foto: E. Mihelič

BOHINJSKA CIKA IN BOHINJSKA KORUZA NA BLEJSKI DOBRAVI

Biološko kmetovanje, ki so ga na začetku, ko se je komaj začelo pojavljati, največkrat označili kot modno muho, postaja vse bolj potreba sodobnega človeka. Vedno bolj iščemo živila višje kakovosti, višje nakupne stroške pa uravnavamo z manjšimi količinami, kar ne pomeni ravno namernega stradanja, temveč bolj zdravo življenje. Ozaveščeni proizvajalci hrane se zato ozirajo za starimi sortami kulturnih rastlin in pasmami živali.

Mira in Anton Žvan z Blejske Dobreve sta pridelovalca s svetovno blagovno zaščitno znamko DEMETER zveze društev za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA-DEMETER Slovenije. Njuna kmetija je najstarejša na Dobravi. Anton se je tja priženil iz Bohinja, zaradi tega prav v starem Bohinju iščeta vzorce za svoje napredno kmetijstvo. Sta med redkimi rejci nekoč zelo znane bohinjske cike, v primerjavi z današnjim govedom lahke krave oziroma kravice, ki pa se zaradi tega lahko pase tudi visoko v gorah ali na strmih travnikih. Takšna cika ima seveda nekoliko manj mleka, vendar je zelo kakovostno, polnovredno.

K dobremu bohinjskemu mleku se najbolje podajo pravi bohinjski žganci, zato sta poiskala tudi staro sorto bohinjske koruze, ki je včasih prav temno rdeče barve, sušena na kmečki peči pa za-

peljivo diši. Tako koruzo so nekoč mleli po vseh mlinih v Bohinju, seveda ne preveč naenkrat, da bi se moka ne razdišala, danes pa jo je komaj še mogoče najti. Namen zakoncev Žvan torej ni le pridelava kakovostne hrane z geografskim poreklom, kakor se navadno izražamo pri dobrih vinih, temveč tudi pomoč pri ohranjanju nekdanjih kakovostnih sort in pasem pred izginotjem in pozabo. Kot častilca tisočletne kmečke kulture naših krajev spoštujeta in ohranjata tudi nekdanje, še vedno uporabne predmete vseh vrst.

Prej omenjeno slovensko društvo za biološko-dinamično gospodarjenje so ustanovili leta 1985, registrirali pa 1991 in poleg populariziranja trajnostnega kmetovanja spodbujata tudi vrtnarjenje, sadjarstvo, čebelarstvo ter se povezuje s starim sedežem v Darmstadt. Zakonca Žvan sta dolgotletna aktivna člana, gospa Mira pa tudi predavateljica, ker si je pri svojem delu, v zvezi s katerim zbira in bere strokovno literaturo, nabrala koristnih izkušenj. Površen človek bi ju imel za posebnega, razmišljujoč pa za skrbna in ozaveščena človeka, ki tudi zunaj meja Bohinja hvalevredno ohranjata njegovo izjemno, tisočletno, samoniklo kulturo.

Besedilo in foto: Jože A. Mihelič



STARA MAMA Z JUŽNIH OBRONKOV TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

S tokratno številko našega časopisa pod temo Po parku uvajamo novo vsebino, s katero želimo predstaviti delovanje aktivov kmečkih žena na širšem območju Triglavskega narodnega parka. O raznovrstnosti in pomembnosti njihovega dela pa naj bodo dovolj zgovorne kar njihove zgodbe ...

Tokratni prispevek je pripravila članica Društva podeželskih žena Gornjega Posočja, gospa Stanka Golob iz Grahovega ob Bači. Napisan je kot utrinki premišljevanj »stare mame«, ki se z grenkobo spominja preteklih časov in kritično gleda na današnje dogajanje. Prispevek je pretipkan Stankin rokopis in slovnično ni popravljen.

Kosilo. Kaj naj skuham?

Pomislim, kaj sem skuhal pred petdesetimi leti: koruzne žgance, zabeljene z ocvirki, kisl zelje s pretlačenim krompirjem, fižol z regratom, skutno juho, mehko polento s friko, za konec košnje vzhajane štrklje, fižolovo mineštro s suhim sadjem, krompir v oblicah in slano skuto, tisto močno, staro, ki je pihnila skozi nos. Kakor hren. Ja, bila nas je polna hiša, kosilo je bilo vedno opoldne, meso pa samo ob nedeljah. Maslo in pečeno jajce je bilo samo za bolnike. Gospodinje smo se trudile, da je bil prašič dobro spitan in imel čim več maščobe, saj za olje ni bilo denarja, sladkor pa je moral biti vedno pod ključem.

No, ti časi so mimo.

Kaj naj skuham danes? Ostala sva sama s

BOHINJSKA ŽELEZNICA 1906–2006

Leta 1906 je prestolonaslednik Franc Ferdinand slovesno odprl Bohinjsko železnico – tako so poimenovali odsek med Jesenicami in Gorico – ki je povezala srednjo Evropo s Trstom. Proga je bila velika pridobitev za vso takratno monarhijo.

Gradnja bohinjske železnice je bila zaradi gradnje predorov, mostov in po-



Prestolonaslednik Franc Ferdinand in drugi častni gostje na postaji Bohinjska Bistrica ob slovesni otvoritvi bohinjske proge 19. julija 1906. Vir: Butkovič T., 2004. Vzpon Bohinja pred zatonom Avstroogrske. Mohorjeva založba.

starejšim sinom, ki ni dobil neveste. Še sreča, da se je zaposlil, čeprav dela po tako čudnem urniku, da hodi domov šele ob petih. Kosilo pa vseeno mora biti.

Žganci? Ne, ta kupljena hibridna moka nima pravega okusa, doma pa koruze ne sadimo več, saj je nismo mogli obraniti pred vranami in divjimi prašiči.

Kislo zelje? Ga nimam več, ker so jeleni podrli ograjo in uničili skoraj vse zelje. Trgovine po vaseh pa so tako že skoraj vse zaprli, da ne morem nič kupiti, razen če me kdo pelje v Tolmin.

Frika? Odkar krmijo krave s silažo, nima pravega okusa in ni nikoli več tako hrustljava. Naredila jo bom spet, ko bom dobila sir s planine, dokler še pasejo. Teško je dobiti zanesljive in dovolj močne ljudi za težko delo na planini.

Že vem. Planinsko skuto in krompir v oblicah bova jedla.

Jutri je sobota. Mogoče pridejo vnuki iz mesta. V hladilniku ne sme manjkati izdelkov z vijoličasto kravo in druge »navlake« iz reklam. Še za vodo jih komaj prepričam, da jo natočijo na pipi.

Le kako se ta svet zanimivo vrti, včasih je pri nas manjkalo blaga, zdaj pa ljudi. In če ni ljudi, ni volivcev, če ni volivcev, ni interesa, politike in kapitala.

No, čeprav je pozno, še ne grem spat, moram še nekaj napisati. Vprašali so me, kako živijo podeželske žene na južnem obrobju Triglavskega narodnega parka.

V rokah imam svinčnik in prazen list papirja. Ta prazna belina bolšči vame z vsem bremenom, z vsemi grenkimi izkušnjami o tem, kako lahko teoretične teze, zapisane v obliki zakonov in smernic,

razbijejo že tako šibko verigo na posamezne nemočne člene.

Pred petdesetimi leti smo tu vsi sonaravno kmetovali. Koristno smo porabili vse do zadnjega prekajenega prašičjega ušesa ali parklja. Gnoja je bilo za obseg obdelovalnih površin vedno premalo. Grmovje, ki sedaj sili na hišni prag, je v obliki butar zgorelo v kmečki peči. Pokošeni travniki, malo odmaknjeni od vasi, so zadrževali divjad, danes pa se izgublja prvinski odnos do obdelovalne zemlje, saj se iz vira za preživetje prevečkrat spremeni v breme. Le redki mladi še niso pretrgali te popkovine, ki mnogokrat popusti, ko prideš pred dejstvo, kako preživeti družino in prestati vse obremenitve naravnih ujm – snega, poplav, potresa, podorov.

Kako od tu poskrbeti za šolanje otrok?

Življenje je res kakor veriga, dokler je cela in močna, stvari tečejo po ustaljenem redu. Nepogrešljivi člani te verige so tudi podeželske žene. Žal je statistika zelo kruta. Ogromno je namreč domačij, kjer živi le ovdovela mati sama, ki vseeno z veliko žara in ljubezni spremlja in čaka otroke in vnuke, ki živijo daleč stran. Mnogo bolj žalostne so usode ostarelih očetov, saj pred njihovimi očmi propada to, kar so vsa ta leta gradili in vzdrževali. Tako počasi, po obrokih umirajo skupaj s kmetijo. Vse še nekako gre, dokler lahko te žene in moške poskrbijo sami zase, ko pa zbolijo, pa morajo največkrat daleč, v čisto drugo okolje, saj njihovi otroci ne živijo v sosednji ulici, ampak jih od staršev ločijo ozke zasnežene in nevarne ceste.

In vendarle še vseeno ostaja nekaj močnih, zdravih členov, ki bi se jih s premišljenimi in dodelanimi ukrepi dalo povezati v novo, močno veri-

PROGRAM PRIREDITEV V BOHINJU: • 11. maj: odprtje tematske razstave o Bohinjski železnici, Gorenjski muzej • konec junija: odprtje tematske poti Oskrbovalna pot za krnsko pogorje, LTO Bohinj in TNP • 24. junij: odprtje Ceconijevega parka v Bohinjski Bistrici • 2. julij: odprtje Klodičeve večnamenske kolesarske poti od Bohinjske Bistrice do Ribčevega Laza • 8. julij: predstavitev monografije Ervina Sorča Skrivnosti Bohinjskega predora • 15. julij: osrednja proslava na železniški postaji v Bohinjski Bistrici. O vseh prireditvah vas bomo sproti obveščali preko medijev, informacije pa vam bodo na voljo tudi v vseh informacijskih pisarnah.

dobnega izredno težavna. Dva od največjih gradbenih posegov sta bila gradnja karavanškega in bohinjskega predora.

Bohinjska železnica pa je ne samo Bohinju, ampak vsem krajem ob novi železnici odprla okno v svet na gospodarskem, predvsem pa na turističnem področju. V Bohinju se je pričel živahen turistični razvoj. Nastajali so hoteli, domačini so oddajali zasebne sobe. Leto po odprtju železnice je bila ustanovljena prva organizacija na področju turizma. Ves promocijski material tistega časa je vabil v Bohinj zaradi miru, lepih razgledov, neokrnjene narave in odlične ponudbe.

Ob 100-letnici odprtja Bohinjske železnice se v vseh občinah ob progi pripravljajo številne prireditve, ki bodo doživele vrh 15. julija 2006 z osrednjo državno proslavo v Novi Gorici; te se bodo udeležili tudi člani slovenske vlade.

Klemen Langus, LTO Bohinj



Vas Grant

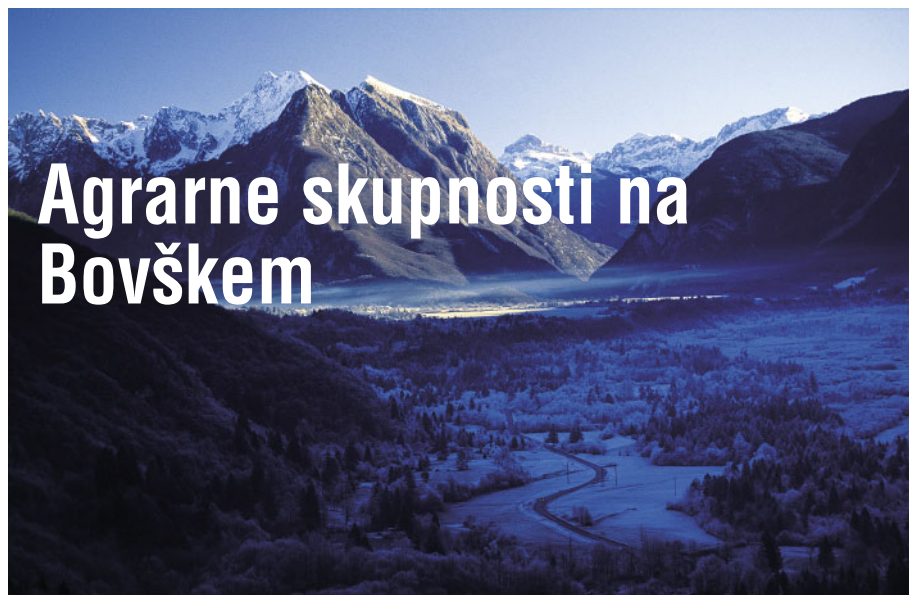
go. To pa bo mogoče le, če bodo javni delavci nagrajeni za pomoč tem ljudem, sedaj pa se meri njihovo delo po birokratskih ukrepih in izrečenih kaznih. Ukrepi, ki so potrebni za velike farme z velikim številom živali, ne morejo veljati za redko posejane hleve z dvema kravama ali desetimi ovcami. Tudi varstvo kulturne dediščine je padlo na izpitu, saj se podre skoraj 90 % zaščitenih objektov.

Treba bo izstopiti iz papirjev in se postaviti v kožo redkih mladih, ki tu še živijo in delajo. Hvala vsem tistim redkim, ki to že delajo in znajo. Postavljavci predpisov pa naj končno že opustijo prakso biti bolj papeški od papeža, in naj raje zaščitijo svoje državljane.

Zavedati se moramo, da so to območja, ki so bila poseljena med zadnjimi in bodo brez zdravega, pametnega odnosa kaj kmalu prazna, saj vsak nov ukrep zapre vrata mnogih hlevov. Brez obdelane krajine pa se tu ne bo dalo živeti.

Ali po domače: »Tud lubezen do zemlje gre skuz želodec, če misleš, dej večna, krepku se motš.«

Besedilo in foto: Stanka Golob



Agrarne skupnosti na Bovškem

Bovška kotlina. Foto: J. A. Mihelič

Uvod

Konec leta 1993 je bil sprejet Zakon o ponovni vzpostavitvi Agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (Uradni list RS št. 4, 4. 2. 1994), ki je bil podlaga za ponovno organiziranje agrarnih skupnosti tudi na Bovškem. Postopki vračanja premoženja in pravic so se zavlekli do konca leta 2005. Danes je lastniška struktura zemljišč na Bovškem povsem drugačna kot pred vračanjem; velike površine nekdanjih družbenih zemljišč so dobile v last in posest agrarne skupnosti, ki so tako postale pomemben partner pri gospodarjenju s prostorom.

Lastnina agrarnih skupnosti po zaključku vračanja premoženja in pravic (stanje 1. 1. 2006)

Na Bovškem je ponovno zaživelo devet agrarnih skupnosti. Tri od njih so lastniki svojih zem-

ljišč v celoti (100 %), šest pa je takih, ki so solastniki deleža od 34 % do 56 %, preostalo pa je v lasti Občine Bovec; v vseh primerih gre za planine, kjer je bila občina že pred nacionalizacijo 50 % solastnik.

Skupna površina zemljišč agrarnih skupnosti znaša 11.272 ha. Vsa so v območju Natura 2000,

Agrarna skupnost Trenta	3.295 ha	100 % v lasti skupnosti
Agrarna skupnost Duplje	7.08 ha	100 % v lasti skupnosti
Agrarna skupnost Čezsoča	2.680 ha	100 % v lasti skupnosti
Agrarna skupnost Zajavor	349 ha	34 % v lasti skupnosti, 66 % Občina Bovec
Agrarna skupnost Trebiščna	1.067 ha	50 % v lasti skupnosti, 50 % Občina Bovec
Agrarna skupnost Berebica	571 ha	50 % v lasti skupnosti, 50 % Občina Bovec
Agrarna skupnost Plaze	757 ha	50 % v lasti skupnosti, 50 % Občina Bovec
Agrarna skupnost Goričica	561 ha	50 % v lasti skupnosti, 50 % Občina Bovec
Agrarna skupnost Bala	1.284 ha	56 % v lasti skupnosti, 44 % Občina Bovec



Smrekov gozd za Maseljcem v Trenti, sedaj last Agrarne skupnosti Trenta. Foto: I. Mlekuž

razen Agrarne skupnosti Čezsoča pa tudi v Triglavskem narodnem parku (8.592 ha). Od skupne površine zemljišč je 5.261 ha ali 47 % gozdov, preostalo pa so planinski pašniki in neplodna zemljišča v visokogorju. Agrarne skupnosti so tako poleg Občine Bovec največji lastnik zemljišč na primorski strani parka; v njihovi lasti niso samo gospodarski in varovalni gozdovi ter pašniki, temveč tudi številne posebej zaščitene naravne znamenitosti in vrednote ter objekti kulturne dediščine (npr. izvir Soče, korita Mlinarice, planina Trebiščna, rezervat Kukla itn.)

Priložnosti agrarnih skupnosti pri gospodarjenju z vrnjenim premoženjem

Zaključek postopkov vračanja premoženja in pravic je komaj prva stopnička pri urejenem in odgovornem gospodarjenju. Vse agrarne skupnosti razen Čezsoče čaka še vknjižba skupne lastnine v zemljiško knjigo, ureditev zapletenih dediščinskih razmerij, ureditev medsebojnih odnosov in pravic članov skupnosti in še obilica drugega administrativnega dela. Zaradi nedorečenega statusa agrarnih skupnosti je med drugim povsem blokiran pro-

met (prodaja) zemljišč. Pomembno je, da člani skupnosti gledajo na vrnjeno premoženje in pravice kot na priložnost, da se kot lastniki bolj odločno, organizirano in z več veljave vključijo v gospodarjenje s prostorom. V začetku od vrnjene premoženja gotovo ne bodo imeli velikih materialnih koristi, vsekakor pa bodo (bi lahko?) imeli zelo velik vpliv na gospodarjenje z gozdovi in s planinami, na gradnjo gozdnih in drugih prometnic, na prometni in varstveni režim, na spremembe in dopolnitve naravovarstvene zakonodaje vključno z zakonom o TNP, na dejavnost PZS itn. Prav gotovo ne bo šlo brez sodelovanja in kompromisov s TNP, gozdarji, občino, planinci in lovci, kar je običajno pri vsakem usklajevanju različnih interesov. Kako bodo agrarne skupnosti izkoristile svoje priložnosti, pa je seveda odvisno predvsem od njih samih.

Iztok Mlekuž, ZGS KE Bovec

POKAL DANILA RE 2006

Trofeo Danilo Re 2006
Nationalpark Berchtesgaden



V zadnjih januarskih dneh, od 26. do 28. 1. 2006, so v narodnem parku Berchtesgaden v Nemčiji priredili že 11. tradicionalno tek-

movanje nadzornikov za pokal tragično preminulega nadzornika italijanskega narodnega parka Gran Paradiso, Danila Re. Tekmovanje, ki poteka pod okriljem Mreže zavarovanih območij v Alpah, vsako leto priredijo v drugem parku in je iz začetne italijanske udeležbe preraslo v mednarodno. Tekmuje se v štirih različnih disciplinah: vzpon s turnimi smučmi, veleslalom, tek na smučeh in streljanje z zračno puško. Vsako disciplino zastopa po en tekmovalc, na koncu pa se rezultati posameznih disciplin seštejejo in najboljši seveda zmagajo.

Letošnjega tekmovanja so se udeležile tudi tri ekipe iz TNP – dve sestavljeni iz poklicnih nadzornikov, ena pa iz prostovoljcev. Priprave so začele potekati dovolj zgodaj, da smo na pot odšli optimistično razpoloženi in na koncu dosegli zelo lepe rezultate. Ekipa prostovoljnih nadzornikov v sestavi Podlogar Dušan – v teku osvojil tretje mesto,



Ekipa Triglavskega narodnega parka.



Vzpon s turnimi smučmi.

Ravnihar Primož, Štular Tone in Rojnik Bor – v veleslalomu zmagal, je na koncu osvojila tretje mesto. Ekipi poklicnih nadzornikov, ki so jih zastopali Štular Tine, Urbas Toni, Butinar Iztok, Kravanja Zvonko, Tišler Franci, Primožič Jože (prostovoljni nadzornik), Hrvat Sašo ter Štros Franci, pa sta osvojili šesto in deveto mesto.

Seveda takih rezultatov ne bi bilo brez spremljevalne ekipe, ki je vzorno skrbelo za tekmovalce – zato se direktorici, dr. Mariji Markeš, in Martinu Šolarju najlepše zahvaljujemo.

Iztok Butinar, Foto: M. Šolar

EVROPSKI DAN PARKOV: POVEČANA PODPORA ZAVAROVANIM OBMOČJEM EVROPE



Vodenje po INFO središču TNP na Belarjev dan. Foto: J. A. Mihelič

V dneh okrog 24. maja 2006 bodo zavarovana območja Evrope praznovala 8. evropski dan parkov, katerega namen je izboljšati ozaveščenost širše javnosti o okoljevarstvenih in drugih ciljih zavarovanih območij, javnost seznaniti z uspešnostjo upravljanja in tako spodbuditi podporo za delo zavarovanih območij. Izbira datuma je tesno povezana z ustanovitvijo nacionalnih parkov, ki so jih prav 24. maja 1909 prvi v Evropi razglasili na Švedskem.

Dan parkov, ki ga praznujemo vsako leto od leta 1999 naprej, je uvedla Federacija EUROPARC, krovna organizacija zavarovanih območij Evrope. Vodilna tema evropskega dneva parkov je enaka temi zadnje letne konference in se letos glasi "Naše krajine: prostor za naravo, priložnosti za ljudi". Dejavnosti in prireditve, s katerimi želi EUROPARC obeležiti dan parkov, so prepuščene ustvarjalnosti in željam posameznega zavarovanega območja. Parki po-



gosto organizirajo festivale, vodene izlete, dneve odprtih vrat v informacijskih središčih, izdajajo publikacije, organizirajo razstave, koncerte ali tekmovanja. Lani je bilo v počastitev dneva parkov v 17 evropskih državah organiziranih več kot 320 prireditev.

Triglavski narodni park že več let sodeluje pri slovesnostih v počastitev evropskega dneva parkov. Letošnji dogodki, organizirani v ta namen, obsegajo Belarjeve dneve v dolini Trente, odprtje naravoslovne učne poti Vrata in konferenco ob 25. obletnici parka v sedanji velikosti.

Federacija EUROPARC je vesela, da bo Triglavski narodni park kot aktivni član Evropske mreže zavarovanih območij tudi letos pomembno prispeval k praznovanju evropskega dneva parkov. Predsednica Federacije EUROPARC Erika Stanciu in člani Sveta želijo, da bi tudi letošnji dogodki potekali kar se da uspešno.

Povzetek vseh prireditev, organiziranih v evropskih državah v počastitev dneva parkov leta 2006 in leta poprej, si lahko ogledate na spletni strani Federacije EUROPARC www.europarc.org (sledite logotipu za evropski dan parkov).

Sindy Bublitz, Federacija EUROPARC
(Prevod iz angleškega jezika: Darja Pretmar)

1. ZIMSKI TABOR KOMNA 2006



Na Lepi Komni. Foto: G. Kokošar

Že pred časom smo mladi nadzorniki izrazili željo, da bi, tako kot vsako poletje, imeli tudi pozimi kakšen tabor, na katerem bi поблиže spoznali turno smučanje. Naša želja se je uresničila to zimo, ko je imela večina počitnice, nekateri pa so morali malo špricat ...

V ponedeljek, 27. 2., se nas je pred upravo TNP na Bledu zbralo osem, + naše modro vodstvo. Še

zadnjič smo preverili vso opremo, in že smo odhiteli Bohinju naproti, kjer nas je čakal Boštjan. Najprej nas je Marjeta seznanila s kruto realnostjo, da bo tabor trajal samo tri dni – zaradi slabe vremenske napovedi, a mi se nismo pretirano obremenjevali s tem, ampak smo le nestrpno čakali, kdaj bomo skočili na smučke in se podali v bele strmine. Seveda ni šlo vse tako hitro, najprej

nas je čakal vzpon na Komno. Po slabih treh urah normalne hoje na smučeh smo prispeli do Doma na Komni (1520 m), kjer smo preživeli naslednje tri dni.

Po nastanitvi nas je popoldan že čakalo delo. Z Marjeto, Icotam in Jožem Miheličem smo si ogledali prerez snežne odeje, preizkusili pa smo tudi norveško metodo za preverjanje trdnosti snežne podlage. Po večerji je sledilo predavanje o snežnih plazovih, reševanju in gibanju na takem terenu in kratka predstavitev Komne, ki nam je še malo bolj odprla pogled na to veliko planoto. Ko je bil čas za v posteljo, smo, že tradicionalno, 22. uro potegnili v naslednje jutro, ko smo se morali že pripraviti na prvo turo.

Že prejšnji večer smo izvedeli, da se odpravljamo proti Lanževici (2003 m). Na smučki smo nalepili pse, in že smo drveli mimo planine Na Kraju, kjer smo zavili desno na Lepo Komno. Vreme nam sicer ni bilo najbolj naklonjeno, a smo vseeno uživali ob pogledih na povsem zasnežena, nedolžna pobočja. Pod Lanževico smo se zaradi nevarnosti snežnih plazov odločili za nekoliko lažjo turo na Vrh nad Gracijo (1916 m). Po polurnem vzponu s sedla pod vrhoma smo prispeli na vrh, ki ga je povsem ovijala megla in nas prav gotovo prikrajšala za lep razgled v dolino in na bližnje vrhove. Spustili smo se po še povsem deviških, s pršičem prekritih pobočjih proti planini Na Kraju, kjer nas je malo le pozdravilo sonce. Smuka je bila super in vsekakor vredna ponovitve. Popoldan smo preživeli za Domom, kjer smo postavljali sidrišča, ustavljanje s cepinom pa nam ni uspelo izpeljati, saj je bil novozapadli sneg preveč mehak. Tako nam je več časa ostalo za neumnosti, ki so nam hodile po glavi, in igranje taroka. Obiskal nas je tudi Janez – nadzornik na območju Komne, ki nam je prisrbel še nekaj sladkarij in sok.

Za sredo, dan odhoda, je bila vremenska napoved zelo dobra, tako da smo dopoldan opravili novo turo v bližino Lanževice. Tokrat smo sledili kar svojim sledem od prejšnjega dne, tako da se nismo preveč zamudili z gaženjem. Nad nami se je odpiralo nebo brez oblaka in prav zares smo uživali na soncu. Zaradi »policijske ure« smo morali malo pohiteti, zato se tudi tokrat nismo namenili na Lanževico, ampak smo se na sedlu levo od Lanževice, nekje na 1900 m nad morjem, obrnili proti Vrh nad Gracijo. Malo vzpona in spusta po grebenu, pa smo bili pod ciljnim vrhom prejšnjega dne, od koder smo se po lepem razgledu in nekaj fotografijah podali v pršič in še enkrat neskončno uživali! V koči smo pospravili še zadnje stvari – tudi kosilo, in že je bil čas za odhod oziroma rodeo v dolino.

V teh treh dneh smo se prav gotovo naučili nekaj novega in spoznali Komno še pozimi, in srčno upam, da nam naslednjo zimo še en takšen tabor, mogoče dva ☺, nikakor ne uideeta!

Matic Willewaldt, mladi nadzornik

PRIPOVEDKA: KRIVOPETNICE IN ZLATOROG

V gorah so nekoč prebivale bele žene – krivopetnice. Bele žene so bile dobrotnice, ob rojstvu so prihajale v hišo ter podarjale mir, srečo in zdravje. Ker so imele naprej obrnjene pete, so jim rekli »krivopetnice«. V varstvu so imele Zlatoroga, ki je imel nadnaravno moč: če je bil ranjen, je iz njegove krvi zrasla triglavska roža in ga v trenutku ozdravila. Njegov zlati rog je bil ključ do bogastva v gorah.

Nekega dne se Trentar zaljubi v belo ženo, obljubi ji, da ji nikoli ne bo rekel krivopetnica. Kmalu sta se poročila, rodil se jima je sin. Ko je bela žena pred nevihto pokosila žito, čeprav še ni bilo zrelo, se je mož razjezil nanjo in ji rekel

Zaposleni v INFO središču TNP smo za obiskovalce pripravili kratko lutkovno predstavo o krivopetnicah in Zlatorogu.



krivopetnica. Nevihta se je razdivjala in uničila polja. Trentar je spoznal napako, toda bela žena je že odšla nazaj v gore. Ko je mali deček odrasel v lovca, je svoji Ančci, mladi krčmaričini hčerki, prinašal rožice z gora. Toda v Ančci so beneški trgovci prebudili pohlep in hotela je imeti zlate roge Zlatoroga. Zaljubljeni lovec se je odpravil v gore in ga ustrelil, toda iz Zlatorogove krvi so zrasle triglavske rože, ki so mu povrnile moč. Lovca je pahnil v prepad. Ponoči je prišla huda nevihta in naslednje jutro je narasla reka prinesla njegovo truplo v dolino. Jerca je vse to videla, in ker je po tihem ljubila lovca, je v obupu skočila za njim.

Zlatorog je nato uničil vse gorske travnike in z belimi ženami za vedno odšel iz naših krajev. Za njimi je ostalo le nekaj jezerc in drobnih planinskih rožic.

Alenka Hace, Foto: J. A. Mihelič



PROJEKT PALPIS – ČEZMEJNO SODELOVANJE IN ČEZMEJNI NAČRTI UPRAVLJANJA NA NARAVOVARSTVENO POMEMBNIH OBMOČJIH V JUŽNIH JULIJSKIH ALPAH

Napoleonov most na Nadiži. Foto: T. Menegaliya

V: Projekt ste s kratico poimenovali Palpis. Kaj to pomeni?

O.: Pravi naslov projekta je *Čezmejno sodelovanje in čezmejni načrti upravljanja na naravovarstveno pomembnih območjih v južnih Julijskih Alpah*, v italijanščini *Pianificazione partecipata transfrontaliera di aree di elevato valore naturalistico nell'area meridionale delle Giulie*. Italijanski partner je v prijavnici navedel tudi kratico Palpis – nekako v smislu latinske in italijanske besede *palpare* (in furlanske *palpis*), kar pomeni (do)tikati se, čutiti. Projekt zadeva vse nas, stroko, lokalne prebivalce in državo.

V: Torej gre za načrte upravljanja in naravovarstveno pomembna območja?

O.: Načrt upravljanja je poseben dokument, ki ga Evropska zveza uporablja predvsem pri varovanju okolja in narave v okviru Nature 2000. Na podlagi argumentov, to je zbranih podatkov o naravi in o človekovi dejavnosti, se pripravijo usmeritve, po katerih je mogoče evropsko pomembne naravne vrednote ohraniti v kakovostnem naravnem stanju.

V: Mislim, da projekt in celotna Natura 2000 prinašata omejitve za življenje ljudi.

O.: Vsekakor varovanje narave prinaša omejitve za človeka. Vendar je namen načrta upravljanja, da poišče ali nakaže alternativne možnosti. Torej: če se moramo zaradi interesa Evropske zveze, v katero smo se z referendumom vključili in s tem sprejeli pravni red, odpovedati nekaterim dejavnostim, lahko v okviru načrta upravljanja skupaj do-

ločimo, kje in kako pa so te dejavnosti možne. To je pravzaprav temeljni cilj: sodelovanje ljudi že v času priprave načrta.

V: Kakšno vlogo ima pri projektu Triglavski narodni park?

O.: Triglavski narodni park je strokovna naravovarstvena ustanova, ki ima veliko izkušenj na tem področju. Leta 2004 nam je Vlada Republike Slovenije zaupala tudi upravljanje območja Človek in biosfera (MaB) Julijske Alpe. Delovna sku-



Kobariški Stol. Foto: J. Dobravec

pina projekta Palpis ima izkušnje s pripravo načrta upravljanja za šotna barja na Pokljuki, ki je prejel pohvale Evropske zveze, še pomembneje pa je, da so ga sprejeli lastniki zemljišč in upravljavci.

V: Kako boste v projektu uskladili oživljanje ovčereje in prisotnost medveda?

O.: Projekt je na začetku in ni rešil še nobenega problema. Imamo sicer zamišljene določene splošne rešitve, vendar je to le teorija, ki jo bo v praksi treba uskladiti s konkretnimi primeri. Italija močno spodbuja naseljevanje medveda, vendar po naših podatkih Italija in Slovenija še nista uskladili državnih strategij na tem področju. Strategija upravljanja rjavega medveda v Sloveniji je kakovosten dokument, italijanskega ne poznamo. Uskladili ne bomo mi, uskladili bomo skupaj.

V: Kako bo potekal projekt, kako bomo sodelovali prebivalci?

O.: Projekt Palpis se je začel sredi leta 2005 in bo trajal dve leti. Poudarjam, da sta kot partnerki vključeni tudi obe občini, Bovec in Kobarid, in da zelo dobro sodelujemo. Najprej smo pripravili predstavitev za javnost, na katere vabimo prebivalce in druge zainteresirane za sodelovanje. Obenem poteka zbiranje podatkov o naravi in vplivih na naravo. V prihodnjih tednih načrtujemo srečanja s strokovnimi ustanovami, gozdarji, kmetijci, nevladnimi organizacijami, turističnimi ustanovami in podobno. Potem bomo pripravili osnutek za načrt upravljanja. Sledile bodo javne obravnave, popravki in nazadnje končni izdelek. Javnost bomo sproti obveščali o dogodkih s projektnim biltenom Palpis novice, po lokalnih javnih medijih in z javnimi predstavitvami. Na vprašanja bomo radi odgovarjali tudi po telefonu z uprave Triglavskega narodnega parka.

Jurij Dobravec



Predstavitve projekta. Foto: J. Dobravec

POSVET NARAVA ZA VSAKOGAR

Obisk narave ni zgolj prijetno doživetje, je tudi način sprostitve, zabava ali vir novih idej. Kljub temu so čudovit razgled, tisočletno drevo, lisičja luknja ali spomenik za nekatere ljudi na nedosegljivem kraju – do tja vodi prestrm klanec, preozek most ali brezpotje ... Želji po neodvisnosti in svobodi odločanja sta, čeprav v različni meri, značilni za vse ljudi. Doma, na delovnem mestu, v trgovini, v naravi ... Za večino ljudi je to samoumevno, osebe na invalidskih vozičkih, z gibalnimi motnjami, slabovidni, slepi, gluhi in drugi funkcionalno ovirani ljudje pa te možnosti velikokrat nimajo.

Kakšni ljudje živijo v okolju kjer živimo, kjer delamo? Za koga je to okolje prijazno urejeno? Je mali svet okoli nas svet stopnic, ozkih vrat, robnikov? Kako naravo in tudi grajeno okolje približati vsakomur? Kakšna je pri tem naša vloga, ali nas ta problematika sploh zadeva? Kje in kako začeti, koga vprašati za nasvet? Denar, standardi ...? Iskanju odgovorov na ta in podobna vprašanja je bil namenjen posvet Narava za vsakogar, ki je 30. marca 2006 potekal v hotelu Astoria na Bledu. Namenjen je bil organizacijam in posameznikom,



ki se ukvarjajo z urejanjem prostora – odprtega in grajenega – oziroma so zanj pristojni. Na tem področju smo tudi v TNP pri »prvih korakih«, zato smo se želeli dotakniti predvsem osnov. Krog udeležencev je bil krajevno omejen na območje, ki ga pokriva TNP, tema pa je bila v konkretnějšíh zadevah omejena na urejanje za dostopnost z invalidskimi vozički.

V prvem, »načrtovalskem« delu posveta sta nam spregovorili Marija Vovk, ena od pionirk načrtovanja prostora za funkcionalno ovirane ljudi pri nas, ki se je v svojem prispevku omejila predvsem na grajeno okolje, in Petra Krajner (Dom-

plan, d.d.), ki nam je približala načela urejanja v odprtem prostoru. Drugi del posveta so sestavljali primeri iz prakse; začel ga je Tomaž Zorman (Park Škocjanske jame) s predstavitvijo ureditev v Parku Škocjanske jame. Dani Oblak (ZGS OE Tolmin) nam je predstavil obiskovalcem prijazno pot v gozdu Panovec, mlada nadzornika TNP Tina Noč in Matic Willewaldt pa ureditev dostopa do Kugyjevega spomenika v Trenti. Zadnji del posveta je potekal kot delavnica, udeleženci pa so se spraševali o možnih ureditvah dostopov do barja na Pokljuki in slapa Peričnik.

Vtisi in mnenja o tovrstnih posvetih so bili pozitivni, zato je – ob letu osorej!

Besedilo in foto: Marjeta Albinini

FOTOKLUB TRIGLAVSKI NARODNI PARK Razstave v nastajajočem Malem informacijskem središču TNP na Bledu

Fotoklub Triglavski narodni park je na nek način »otrok« Triglavskega narodnega parka. TNP je bil ustanovljen zaradi skupnega interesa po varstvu in ohranjanju tistega najlepšega, kar premore Julijske Alpe. Skupina fotografov, navdušenec, predvsem pa privržencev Triglavskega narodnega parka pa je že leta 1985, kmalu po ustanovitvi TNP, ustanovila Fotoklub Triglavski narodni park. Njegovi cilji so predvsem fotografsko dokumen-

tiranje naravne in kulturne dediščine ter življenja ljudi v parku. S svojim delom, predvsem z razstavami in s promocijo, je Fotoklub TNP med največjimi podporniki in ambasadorji Triglavskega narodnega parka.

Fotoklub TNP deluje kot društvo in je včlanjen v Fotografsko zvezo Slovenije in v Zvezo kulturnih društev občin Bled, Bohinj in Radovljica.

Člani Fotokluba TNP smo se z veseljem in zanimanjem odzvali na povabilo javnega zavoda Triglavski narodni park k sodelovanju v nastajajočem Malem informacijskem središču TNP na Bledu. Sestavni del srečanj in prireditve so tudi fotografske razstave in veseli smo, da pri tem lahko sodelujemo. Uprava Triglavskega narodnega parka je ponudila izjemne možnosti za prireditve in razstave, za kar smo ji lahko vsi na Bledu in širši okolici zelo hvaležni, ob tem pa upamo, da se bo ta prostor razvil v eno od osrednjih točk kulturnega dogajanja v tem kraju.

Marca smo odprli tematsko razstavo Vode v TNP, sledita dve avtorski razstavi Francija Ferjana in Marka Pogačnika, jeseni pa bo naš izziv razstava makro naravoslovne fotografije in klubska tekmovalna razstava Manj znani obrazi naših gora. Poleg uprave TNP redno razstavljamo tudi v blejskem hotelu Astoria.

Martin Šolar

ČISTILNA AKCIJA V DOLINI REKE TOLMINKE

Triglavski narodni park je v soboto, 25. marca 2006, v počastitev svetovnega dneva voda organiziral čistilno akcijo v dolini reke Tolminke. Poleg poklicnih naravovarstvenih nadzornikov so v akciji sodelovali tudi prostovoljni in mladi nadzorniki. Odpadki so bili starejšega izvora, od manjših kosov do večjih pločevinastih ter salonitnih plošč. Večje količine odpadkov različne starosti v stari gnojni jami poleg



Foto: G. Kutin

sirarne na planini Polog pa se je bilo nemogoče lotiti »goli« rok. Za odvoz zbranih odpadkov in sanacijo omenjene večje količine odpadkov na planini bosta s skupnimi močmi poskrbela Občina Tolmin in TNP.

Odpadkov na tem območju je v primerjavi s preteklimi leti, ko smo s takimi akcijami začeli, precej manj. Ob večji ozaveščenosti obiskovalcev in drugih uporabnikov doline Tolminke upamo, da bomo v prihodnje očiščevalne akcije že lahko organizirali drugje.

Marjeta Albinini



Malo info središče
Triglavskega narodnega parka
Bled

22. 3. 2006 se nam pridružite v Malem info središču TNP na Bledu!
(Ljubljanska c. 27)

Ob 18. uri boste lahko prisluhnili predstavitvi z naslovom **BOHINJSKE PLANINE DANES**. Geografinja Željka Medić bo predstavila pomen in vlogo planin za ohranjanje kulturne krajine.

Prav tako ob 18. uri se lahko otroci in mladi pridete z nami igrati **STARE PASTIRSKÉ IGRE**.

Ob 19. uri pa vas vabimo, da se udeležite otvoritve fotografske razstave **VODE V TNP**. Razstavljajo člani Foto kluba TNP, zaposleni v TNP in prostovoljni nadzorniki.

VABLJENI!

KOLEDAR PRIREDITEV V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU OD MAJA DO DECEMBRA 2006

MAJ	
Sobota, 6. 5.	Ekopraznik v Tolminu - soorganizacija TNP, DEKSP, PRC, Občina Tolmin
Sreda, 10. 5., ob 19. uri	Odprtje fotografske razstave Narodni park Visoke Ture - partner projekta Phare
Ponedeljek, 15. 5., ob 16.30	Ob mednarodnem dnevu podnebnih sprememb: popoldanski fotografski izlet na Rudnico
Četrtek, 18. 5. od 14. do 17. ure od 14. do 17. ure od 14. do 17. ure ob 17. uri	Ob dnevu muzejev Dan odprtih vrat na Pocarjevi domačiji - brezplačno vodenje Izdelovanje predmetov iz lesa pod vodstvom mojstra domače obrti Jerneja Kosmača Restavratska delavnica: prikaz sanacije hišne gobe in lesnih črvov pod vodstvom Gorazda Kutina in Antona Hafnerja Projekcija dokumentarnega filma o planinskem pašništvu avtorja dr. Naška Križnarja
Sobota, 20. 5.	Odprtje razstave 3000 let rudarstva in železarstva v Julijskih Alpah
Torek, 23. 5.	Ob evropskem dnevu parkov: Mednarodni Belarjev naravoslovni dan na Soški poti
Sreda, 24. 5.	Strokovni posvet in slovesna akademija ob 25. letnici TNP
Petek, 26. 5.	Odprtje prenovljene Naravoslovne učne poti Vrata in voden obisk poti Petkovi popoldnevi v parku (PPP) - Odkrivanje skritega parka - Dolina Vrata
Sobota, 27. 5.	Ob tednu gozdov - Poključka pot s fotografsko delavnico - brezplačno vodenje
JUNIJ	
Sobota, 10. 6., ob 7. uri	Vodena tura na Črno prst - fotografiranje gorskega cvetja
Sobota, 10. 6.	Mala Pišnica - brezplačno vodenje
Sreda, 14. 6., ob 19. uri	Odprtje fotografske razstave Pustovanje v Drežnici in Poključka pot
Sobota, 17. 6.	Poključka soteska - brezplačno vodenje
Petek, 23. 6., ob 18. uri	Odprtje sezone na Pocarjevi domačiji - Kulturni večer, društvo Jarina Bohinj Odprtje razstave o okoljski tematiki: Naše okolje - misli globalno, ukrepaj lokalno
Sobota, 24. 6.	Dan brez avtomobila na Mangrski cesti
Sobota, 24. 6., ob 7. uri	Po poti oskrbe avstrijske armade na Soški fronti - Bohinjska Bistrica - Bogatin - brezplačno vodenje, prispevek za avtobus
Sreda, 28. 6., ob 18. uri	Z zakrivljeno palico v roki, predavanje Tomaža Breganta in otroška delavnica Jaz pa pojdem v planine
Petek, 30. 6.	Petkovi popoldnevi v parku (PPP) - Odkrivanje skritega parka - Bohinj
JULIJ	
Sobota, 1. 7.	Zatolminske planine in Javorca - brezplačno vodenje
Sobota, 8. 7.	Pršivec in fužinarske planine - brezplačno vodenje
Sobota, 15. 7., ob 18. uri	Poletni kulturni večeri na Pocarjevi domačiji - lutkovna predstava Krivopetnice in Zlatorog (Dom Trenta) Predavanje Janeza Bizjaka Zgodovina rudarstva in železarstva v Julijskih Alpah
Sobota, 15. 7., ob 7. uri	Vodena tura na Črno prst - fotografiranje gorskega cvetja
Torek, 18. 7. - torek, 25. 7.	Mednarodni glasbeni forum Trenta pod pokroviteljstvom Dunajske filharmonije
Torek, 25. 7.	Komorni koncert udeležencev glasbenega foruma
Sreda, 26. 7.	Koncert solistov glasbenega foruma
Ponedeljek, 24. 7. - nedelja, 30. 7.	Teden Trentarskega senjema
Sobota, 29. 7.	Trentarski senjem
AVGUST	
Sobota, 5. 8., ob 18. uri	Poletni kulturni večeri na Pocarjevi domačiji - predstava Gledališča Bohinjska Bistrica Bolha v ušesu, kaplja čez rob
Sreda, 9. 8., ob 19. uri	Odprtje fotografske razstave - avtorska razstava Marka Pogačnika (Foto klub TNP)
Sreda, 23. 8., ob 20.30	V kraljestvu Zlatoroga - filmski večer v avditoriju pred upravo TNP na Bledu
Petek, 25. 8.	Petkovi popoldnevi v parku (PPP) - Odkrivanje skritega parka - Trenta
SEPTEMBER	
Sobota, 2. 9., ob 18. uri	Poletni kulturni večeri na Pocarjevi domačiji - Kulturni večer treh parkov - TNP, NP Nockberge, Naravni park Julijsko Predgorje
Sreda, 13. 9., ob 19. uri	Odprtje fotografske razstave Cvetne poljane Črne prsti
Sreda, 27. 9., ob 18. uri	Glive in gobe TNP-ja - predavanje in otroška delavnica Kje se skriva jurček
Petek, 29. 9.	Petkovi popoldnevi v parku (PPP) - Odkrivanje skritega parka - Poključka
Sobota, 30. 9.	Po kolesarski poti Radovna - brezplačni vodeni kolesarski izlet v sodelovanju z OŠ Gorje
OKTOBER	
Četrtek, 5. 10., ob 18. uri	Odprtje razstave o pticah in izdelovanje ptičjih krmilnic ter gnezdilnic
Petek, 6. 10. - sobota, 7. 10.	ERA Eco Regia Alpe Adria - posvet o zavarovanih območjih na teme turizem, trženje in promocija značilnih krajevskih izdelkov in izobraževanja v naravi in o njej. Rezija, Naravni park Julijsko Predgorje
Sreda, 11. 10., ob 19. uri	Ob tednu naravoslovne fotografije: odprtje fotografske razstave Makro naravoslovna fotografija
Sreda, 25. 10., ob 18. uri	Ekologija gamsa v TNP, predavanje Saša Hrovata in otroška delavnica Živalski sledovi
NOVEMBER	
Ponedeljek, 6. 11., ob 12. uri	Jesenska predstavitev dela Znanstveno raziskovalne službe TNP in novinarska konferenca
Sreda, 15. 11., ob 19. uri	Odprtje fotografske razstave - avtorska razstava Simona Strnada
Sreda, 29. 11., ob 18. uri	Varstvo dvoživk in netopirjev v regiji Alpe-Jadran (Primož Presetnik in Maja Cipot) in otroška delavnica Netopir in žaba
DECEMBER	
Sobota, 9. 12.	Ob mednarodnem dnevu gora - izlet po zimski cesti na Vršič - brezplačno vodenje
Sreda, 13. 12., ob 19. uri	Odprtje fotografske razstave - Manj znani obrazi naših gora (Foto klub TNP) in predavanje Martina Šolarja o gorskih ekosistemih
Sreda, 20. 12., ob 18. uri	Odprtje fotografske razstave Mentrga - avtorska razstava Slavka Mežka
Torek, 26. 12., ob 19. uri	Otepanje pod Studorjem - fotografska delavnica za ljubiteljske fotografe

Podrobnejše informacije - Uprava TNP: tel.: 04/ 57-80-200; e-pošta: triglavski-narodni-park@tnp.gov.si

Legenda lokacij prireditev: Uprava TNP na Bledu INFO središče v Trenti Pocarjeva domačija v Zgornji Radovni Po Triglavskem narodnem parku

Izlet številke: Dolina Tolminke

Zatolmin (258 m) – planina Polog (457 m) –
izvir Tolminke (670 m)



Izvir Tolminke. Foto: M. Albinini

Pod visokima tolminskima gorama Mahavščkom in Rdečim robom privre v kraškem deltamatem izviru na plan reka Tolminka. To je ena izmed najkrajših slovenskih rek, saj se po dobrih desetih kilometrih nedaleč od Tolmina izliva v Sočo. Na svoji kratki poti nas vodi skozi čudovito

TURISTIČNE POTI NA OBMOČJU TOLMINSKIH KORIT

Tolminska korita so najnižja in najjužnejša vstopna točka v Triglavski narodni park, obenem pa tudi najpomembnejša naravna znamenitost tolminske občine. Že od nekdaj je ta del privlačil obiskovalce, zato je Turistično društvo Tolmin v obdobju 1953–1958 skozi korita nadelalo turistično pot. Izjemno dinamični naravni procesi na območju (podori, poplave itn.) imajo za posledico zelo visoke stroške vzdrževanja. Občina Tolmin se je kot lastnica dostopa do korit odločila, da preda turistične poti na območju občine v upravljanje zavodu LTO Sotočje, ta pa se obvezuje, da bo iz pobranih vstopnin zagotovil dolgoročno kakovostno vzdrževanje. Sklep velja od 11. aprila 2006, uveljavljen pa bo predvidoma 15. maja.

Zavod LTO Sotočje bo na območju Tolminskih korit očistil pobočja nad potjo, na nevarnih mestih namestil varovalne mreže, obnovil uničeno in zasuto pot pod Hudičevim mostom, popravil vse poškodovane ograje, mostičke in zidove ter poti uredil za čim varnejši obisk. V maju bi postavili še vstopno uto – kot majhen in okolju prilagojen začasni objekt.

Vsebinsko najpomembnejši del bo prispeval TNP s postavitvijo učne poti – devet do deset informacijskih tabel, ki bodo predstavile zgodovino, znamenitosti in vrednote območja. Vse usmerjevalne in informacijske oznake bodo postavljene v celostni podobi TNP. LTO Sotočje bo skupaj s TNP pripravil tudi informacijsko in izobraževalno zloženko.

Vstopnina za odrasle bo 480 SIT, za otroke od

ledeniško gorsko dolino, v kateri je oblikovala veliko naravnih znamenitosti.

Na pot se podamo iz Tolmina proti bližnji vasi Zatolmin, od koder se odcepi cesta za dolino Tolminke in Javorco. Cesta do planine Polog je sicer prevozna z avtomobilom, vendar se na pot raje podajmo peš ali s kolesom, kajti tako bomo najbolj uživali v gozdni senci in šumenju reke pod nami. Na poti lahko opazujemo tolminske gore, na nasprotni strani Tolminke pa gorski vasi Zadzlar Čadrg in Čadrg. Po uri in pol hoda oz. osmih kilometrih, ko se dolina odpre v travnate pašnike, se od naše poti odcepi stranska cesta, ki nas lahko popelje do bližnje cerkvice na Javorci. Postavili so jo v spomin na padle žrtve prve svetovne vojne. Po dolini navzgor nas pot vodi med ostanki bunkerjev iz medvojne dobe in kmalu prispemo na planino Polog, kjer v poletnih mesecih še vedno pasejo živino in pridelujejo sir Tolminec. Če smo prišli s kolesom, ga pustimo tu. Za planino vstopimo v osrednje območje Triglavskega narodnega parka, do izvira pa nas loči le še pol ure vzpona po ozki mulatjeri. Pot nas pripelje na planino Pod Osojnicjo, ki je nedaleč stran od deltaste izvira Tolminke. V sušnem obdobju se lahko

7 do 14 let 240 SIT, skupine bodo imele popust. Lastniki zemljišč, tranzit in službeni obiskovalci vstopnine ne bodo plačevali. Vse informacije dobite na LTO Sotočje, tel. 05/38-00-480, info@lto-sotocje.si, www.lto-sotocje.si

Janko Humar, LTO Sotočje

VARNO GIBANJE V GORAH

Mnogim obiskovalcem gora primanjkuje znanja o pravilnem gibanju in nevarnostih v gorah, o primerni opremlitvi ter telesni in duševni pripravi.

Splošna spoznanja ob pregledu poročil o reševalnih intervencijah so nam lahko vodila za varno gibanje v gorah. Pogosto povzroči nesrečo to, da ljudje **ne znajo hoditi** po različno zahtevnem svetu in so **neustrezno opremljeni** – planinci pohodne palice uporabljajo v prestrmem, skalnatem ali za-



zgoditi, da ti izviri presahnejo in se premaknejo nekoliko nižje, v sotesko. Vračajmo se v smeri prihoda, saj je pot po drugem bregu Tolminke – čez planino Prode, za zdaj še slabše vzdrževana.

Gorazd Kutin

sneženem svetu, so brez svetilke, brez napitka v čutarici, brez informacij o razmerah in vremenski napovedi. Mnogi ne pripravijo načrta izleta, ki bi že doma pokazal, da se morajo pozanimati o zahtevnosti in trajanju poti, potrebni opremlitvi, možnih počivališčih in morda kočij ter predvidenem času vrnitve. Ob uporabi zemljevida in kompasa bi bilo veliko manj iskanj, neprosto voljnih bivakov itd. Sporočanje o stiskah ali potrebi po pomoči zelo olajšata mobilni telefon ali radijska postaja, žal pa slišnost ni povsod in vselej zagotovljena. Pomembna pa je tudi točnost sporočanja o potrebni pomoči in o mestu, kjer se nahaja ponesrečenec.



Aleš Zupanc, GRS Slovenije
Vir: Analiza nesreč in reševalnega dela v letu 2005